

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Životní cíle adolescentů

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ivana Poledňová, CSc.

Vypracoval:

Ondřej Janečko

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Životní cíle adolescentů“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně 25. dubna 2010

.....

Ondřej Janečko

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Ivaně Poledňové CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Ondřej Janečko

Obsah

ÚVOD	5
1. ADOLESCENCE.....	6
2. IDENTITA A JEJÍ BUDOVÁNÍ.....	10
3. MOTIVACE	14
4. PRŮZKUM ŽIVOTNÍCH CÍLŮ ADOLESCENTŮ	18
4.1 PŘÍPRAVNÁ ETAPA	18
4.2 REALIZAČNÍ ETAPA.....	21
4.3 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE.....	22
ZÁVĚR	40
ANOTACE	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	42

ÚVOD

Adolescence je období, které se těší častému přirovnávání. Ať už se mluví o mostu či jaru, nebo bývá nazývána jakkoli, má jednu společnou charakteristiku. Každý z nás si jí prošel, nebo bude muset projít. Je to období, ve kterém se vytrácí poslední zbytky dětství a dospívající je z části nucen se podílet na utváření svého budoucího života.

Při zvolení tématu mé práce jsem zohledňoval více faktorů. Jedním z nich byla skutečnost, že jsem sám ještě donedávna adolescentem byl a stále se v prostředí dospívajících pohybuji a to zejména díky své zájmové činnosti. Již devět let jsem členem Tělovýchovné jednoty Tatran Bohunice, kam jsem následně směřoval i svůj průzkum. Ve své práci bych rád využil osobních i interpersonálních zkušeností, ať už při výběru samotného tématu, kapitol uvedených v teoretické části, tak i při způsobu a místa zpracování průzkumu v části praktické.

Cílem bakalářské práce je objektivizace a generalizace nových dat získaných výzkumem a proniknutí do mnou zvolené problematiky preferencí budoucích cílů současných českých adolescentů, tedy jejich hodnotově orientace. Tyto získané informace mohou být cenné, například v otázkách naší společnosti. „Kam směřujeme?“

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to z části teoretické a praktické.

Teoretická část je rozdělena do tří hlavních kapitol a to adolescence, identita, motivace. Kromě známých definic obsahuje i osobní, zkušenostní náhled autora, získaný převážně konfrontacemi s adolescentní mládeží. Pojednává o časovém vymezení adolescence, o různých teoretických přístupech a zpracování, o těžkém procesu budování identity a to vše při zohlednění motivace jako hybného faktoru každého lidského jednání.

Praktická část se zabývá mnou provedeným kvantitativním průzkumem na danou problematiku. Předmětem je srovnání, do jaké míry se životní cíle současných adolescentů změnil v porovnání s průzkumem provedeným panem prof. Mackem v roce 1998. Průzkum avšak není zaměřen na různorodost jednotlivých budoucích cílů, avšak na jejich důležitost a následnou analýzu z hlediska pohlaví. Hlavní proměnnou dle stanovených hypotéz je tedy stupeň důležitosti.

Při zpracovávání této práce jsem informace a data čerpal převážně z odborné literatury a dotazníků, které se mi vrátily zpět.

1. ADOLESCENCE

Slovo adolescence je odvozeno z latinského adolescere (mohutnět, dorůstat, dospívat). Jako termín, označující určité období života člověka, bylo toto slovo použito poprvé v 15. století (Macek, 2003). Týká se tedy druhého desetiletí života, ale názory pro přesné časové vymezení se liší. Na evropském kontinentě se od adolescence oddělovala pubescence (11-15 let), dále pak na prepubertu a pubertu (Langmeier, Krejčířová, 1998). Kdež to na americkém se o adolescenci od 70. let mluví jako o celém období mezi dětstvím a dospělostí. K tomuto celosvětově rozšířenému názoru se přiklání i Macek (2003) a dodává, že je užitečné rozdělit tuto etapu na tři fáze.

ETAPY ADOLESCENCE

➤ **časná adolescence**

Probíhá mezi jedenáctým a třináctým rokem. Charakterizující jsou fyzické a biologické změny vedoucí ke schopnosti reprodukce. Dá se říci, že u všech jedinců je pohlavní dozrání započato, u většiny dokončeno a u některých sklouzne (spíše chlapci) při normálním vývoji do střední adolescence. Tento proces reflektuje v psychické a sociální oblasti. Typickým příkladem je zvýšený zájem o vrstevníky opačného pohlaví posílen pohlavním pudem a výskytem sekundárních pohlavních znaků (Macek, 2003).

➤ **střední adolescence**

Bývá datována od čtrnácti do šestnácti let. Biologické změny již nejsou určující. Hlavním cílem je nalezení osobní identity tj. vlastní jedinečnosti a autentičnosti, které dospívající nemohou dosáhnout u rodičů, a proto se uchylují k vrstevníkům. Pro moderní společnosti platí, že se adolescenti snaží v tomto období výrazně odlišovat od svého okolí. Volí si vlastní styl oblékání, preferují specifickou hudbu, jazyk. Souhrn odlišností v celku tvoří svérázný životní styl nazývaný subkultura mládeže (Macek, 2003).

➤ **pozdní adolescence**

Začíná sedmnáctým a vrcholí dvacátým (popř. později) rokem. Prohlubuje se sociální prvek identity. Dospívající mají potřebu někam patřit, něco s druhými sdílet. V této fázi dochází ke změně postavení adolescentů ve společnosti. Většina z nich dokončuje svoji profesní přípravu a snaží se uplatnit na trhu práce. Do popředí vystupují úvahy o vlastní perspektivě, budoucích cílech a plánech. Šíře změn je individuální, odvíjí se od skutečnosti, jak dospívající sám časuje svoji dospělou roli například, jestli dále studuje, ekonomicky se osamostatňuje, nebydlí s rodiči nebo se rodičem stává (Macek, 1998).

PŘÍSTUPY K ADOLESCENCI

Adolescence jako období konfliktů

První zpracování, které se snažilo vysvětlit adolescenci, jako vývojové období, byla teorie G. S. Halla. Ovlivněn evoluční teorií Ch. Darwina, formuloval „zákon rekapitulace“, podle něhož je v souhrnu genetických informací každého dítěte zakódován celý fylogenetický vývoj člověka (Macek, 2003). Tento vývoj tak začíná projevy animálního primitivismu a přes období divoštství pokračuje až k současné civilizované fázi (Švancara, 1975, Muuss, 1989). Právě divoštství připadá na období dospívání. Člověk je necivilizovaný s nekontrolovatelnými impulzy, teprve až dosáhne určité míry socializace (zpravidla po dvacátém roce života), mění se v zodpovědného člena moderní společnosti (Muuss, 1989 in Macek 2003). G. S. Hall líčí adolescenci jako nevyhnutelný a dramatický střet protikladných tendencí v člověku (nadšení proti světovalu, citlivost proti cynismu, přátelství proti samotě) a přirovnává ji k německému literárnímu hnutí 18. století „Sturm und Drang“ (F. Schiller, J. W. Goethe), které bylo charakteristické idealismem, plným vyjadřováním emocí, revoltou proti zpátečnictví, všemu starému. O jiném úhlu pohledu na věc se dozvídáme v psychoanalýze Sigmunda Freuda. S. Freud přisuzuje konfliktnost v adolescenci pohlavnímu dozrávání a nástupu sexuality. Domníval se, že „výstavba osobnosti se završuje ukončením falického stadia-období dospívání znamená vlastně jen reaktivizaci sexuálních pudů, které dřímaly v období latence“ (Langmeier, 1998:228) Oživují staré komplexy. Hovoří se o tzv. druhé oidipovské situaci, ve které se sexuální přání mění z incestních (sexuální touha po rodiči opačného pohlaví) na neincestní. Dospívající začíná navazovat vztahy mimo rodinu a postupně hledá sociálně tolerované heterosexuální vztahy.

Novější studie výskyt emočních krizí s přímou souvislostí na pohlavní dozrávání univerzálně neprokázaly (Krejčířová, 1998). V mnohem větší míře je třeba zdůraznit společnost a kulturní podmínky, ve kterých jedinec vyrůstá. Vedle hodnot, norem a tradic hraje důležitou roli status přiznaný společností dospívajícímu. Například primitivnější společenství nemají vyhrazené období pro dospívání. Mají pouze dětský a dospělý status. Americká antropoložka Meadová, která popisovala dospívání dívek kmene Mann z ostrova Samoa, charakterizuje toto období jako „nudné, nezajímavé, bez bouřek a krizí a jako léta spíše omezeného vývoje osobnosti“ (Langmeier, 1998:143) Mezigenerační konflikty, které vyplovají na povrch v adolescenci se většinou nevyskytují. Podle průzkumů (Macek, 1999) si dospívající s rodiči častěji rozumí. Spory a konflikty se objevují často tam, kde byly již v dětství.

Adolescence jako vývojový úkol

Základem teorie je koncepce psychického vývoje R. J. Hovinghusta, rozdělena na stadia podle vývojových úkolů, které před jedincem v určitém období života vyvstávají. „Ve vývojovém úkolu jsou zahrnuty jak potřeby a očekávání společnosti tak i jednotlivce. Důležité přitom je, co člověk sám chce naplnit jako podstatné ve svém životě a také to, co si uvědomuje, že je důležité naplnit v kontextu vlastního života

v určitém prostředí”, (Macek, 2003:16) Havighurst původně vymezil pro adolescenci osm úkolů (viz níže). Za klíčové lze považovat navazování diferenciovanějších a významnějších vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví na úkor částečné emancipace od rodiny. Proces osamostatňování a navazování nejrozličnějších vztahů je přirozený, probíhá již od dětství, ale přeci jen v adolescenci více či méně graduje (Langmeier, 1998). Pocit jistoty, zabezpečený doposud výlučně rodinou, nachází nyní dospívající u vrstevníků, přičemž aniž by o tom věděl, obává se ztráty jistot původních. Proti úzkosti, vyplývající z takových ztrát, využívají různých prostředků. Mezi nejčastější patří přehánění rozdílů, které dospívající hledají v názorech, chování a hodnotách svých rodičů. Ať už jsou nedostatky skutečné nebo fiktivní, jedná se v podstatě o jistý způsob revolty a útěku k novým, vytouženým a ideálnějších vztahům (Langmeier, 1998).

Havighurstovi vývojové úkoly pro adolescenci byly v různých souvislostech dále specifikovány. (Macek, 2003:17) nabízí modifikovanou verzi výčtů:

- Přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role.
- Kognitivní komplexita, flexibilita a abstraktní myšlení - schopnost aplikovat intelektový potenciál běžné každodenní zkušenosti.
- Uplatnění emocionálního a kognitivního potenciálu ve vrstevnických vztazích, schopnost a dovednost vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky obojího pohlaví.
- Změna vztahů k dospělým (rodičům, dalším autoritám) – autonomie, popř. vzájemný respekt a kooperace nahrazuje emocionální závislost.
- Získání představy o ekonomické nezávislosti a směřování k určitým jistotám, které s ní souvisejí – k volbě povolání, k získání základní profesní kvalifikace, k ujasnění představ o budoucí profesi.
- Získání zkušeností v erotickém vztahu, příprava pro partnerský a rodinný život.
- Rozvoj intelektu, emocionality a interpersonálních dovedností zaměřených ke komunitě a společnosti – tj. získání kompetence pro sociálně zodpovědné chování.
- Představa o budoucích prioritách v dospělosti – důležitých, osobních cílů, stylu života.
- Ujasnění hierarchie hodnot, reflexe a stabilizace vlastního vztahu ke světu a k životu (světový názor).

Výše zmíněné úkoly mají biologický, psychický a kulturní rozměr a odpovídají současné evropské a severoamerické společnosti. Jak je patrné z jejich počtu, musí dospívající v období adolescence odvést pěkný kus práce. Naštěstí se úkoly nevynoří současně. Některé jsou z vývojového hlediska kontinuální, začínají v dětství, a adolescenci jen dovršují (vývoj abstraktního myšlení). Další se objeví až dospívání (změna vztahů k dospělým) a tím demonstrují jistou diskontinuitu celého období. Havighurst tvrdí, že sloučením těchto tendencí vzniká „teachable moment”, který popisuje jako senzitivní okamžik pro zahájení učení. Je-li tento nejvhodnější a krátce trvající okamžik promeškán, je mnohem složitější se k němu později vracet. (Macek, 2003:17) Společnost proto poskytuje dospívajícím čas pro získání

zkušeností, které podporují přijetí a naplnění vývojových úkolů, jejichž zvládnutí vede k prožitkům uspokojení. Naopak nezvládnutý vývojový úkol vede k neuspokojení jedince, negativnímu hodnocení druhými lidmi a působí potíže v konfrontaci s jinými úkoly. (Čáp, 1993:146) Patrně nejvlivnější teorie rozvíjející adolescenci v rámci vývojového úkolu je koncepce A. H. Eriksona, jejíž počátky vedou k psychoanalýze. Na rozdíl od Freuda, který zdůrazňoval biologické faktory, přisuzuje stejný význam i faktorům psychosociálním a kulturním. Erikson Dále doplňuje psychoanalýzu z hlediska lidského vývoje. K tradičním pěti formulovaným životním etapám přidává další tři, kterými pokrývá celou lidskou ontogenezi a dokazuje tak, že lidský vývoj nekončí v dospívání, ale pokračuje i v dospělosti (Langmeier, 1998:229). Podle Ericksona (1969, in Macek, 2003:18), v každé z osmi etap vznikají nové jevy a vlastnosti, které v předcházejících vývojových etapách neexistovaly. Přechod z jedné fáze do druhé může být charakterizován pozitivním nebo negativním výsledkem při plnění vývojového úkolu”.

Tab. 1 Epigenetický diagram (uvedeno podle Eriksona, 1968)

Stadium vývoje							
Útlé dětství	2. Ranné dětství	3. Předškolní věk	4. Školní věk	5. adolescence	6. Ranná dospělost	7. Dospělost	8. Zralý věk - stáří
důvěra vers. nedůvěra				perspektiva vers. zmatek			
	autonomie vers. nejistota			sebejistota vers. vys. sebeuvěd.			
		iniciativa vers. vina		experimentování vers. fixace			
			kvalita vers. podřazenost	učení se vers. neschopnost			
				identita vers. zmatek			
				sex. polarizace vers. bisexualita	intimita vers. izolace		
				vedení a řízení vers. zmatek		produktivnost vers. stagnace	
				ideol. závazek vers. zmatek			integrita vers. nevyrovnanost

Adolescence zaujímá pátou z celkově osmi stádií životního cyklu. „Vývojový úkol je tu formulován jako vytvoření identity vlastního já (ego- identity). V tomto procesu se jednak rekapitulují všechny čtyři předchozí fáze vývoje- dospívající má sjednotit svoji zkušenost se sebou samým do smysluplného celku – a rovněž jsou v něm

zatím implicitně i tři vývojové fáze následující.” (Macek, 2003:19) Diagonální řada znázorňuje vývojové úkoly v průběhu celé ontogeneze.

2. IDENTITA A JEJÍ BUDOVÁNÍ

IDENTITA

Identita je v dnešní psychologii běžně používaným pojmem. Zjednodušeně ji lze identifikovat jako kladení otázek sobě samému.

„Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sebe sám, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Znamená to jistotu sebe samým, zodpovědnost za své činy, realistické sebevědomí, znalost svých možností a mezí. Znamená to být pevně zakotven v tradici a podílet se aktivně na tvorbě budoucnosti, osobní i společenské. Znamená to vědět o své jedinečnosti, znát své nezaměnitelné místo, svou nenahraditelnost – a to všechno nejen intelektem, nýbrž celou hloubkou své bytosti. Znamená to mít větší podíl na vlastním životě“.(Říčan, 1990:232-234)

Výše zmíněná definice odpovídá spíše dospělému člověku, nežli nestálému adolescentu, který o získání své identity stále bojuje. Můžeme říct, že získávání identity je celoživotní proces, probíhající již od dětství. Většina odborné veřejnosti se shoduje, že její zformování je v období adolescence nevhodnější, ale o to obtížnější.

Při budování identity rozlišujeme dva aspekty, a to osobní a sociální. Osobní aspekt budování identity vychází ze sebereflexe a sebehodnocení a pojí se na otázku, „kdo jsem“. U sociálního aspektu odpovídá dospívající na otázky, „kam patřím“, „odkud pocházím“ „kam směřuji“. (Macek, 2003)

Dle charakteru otázek směřujících k budování identity zápolí adolescent s poznáním sebe samého a to buď prostřednictvím pasivního pozorovatele při sebepoznávání, nebo aktivního činitele při sebeutváření. U prvního zmíněného se jedná o poznání (někdy lepších, jindy horších) tělesných a psychických vlastností. „Adolescent u sebe objevuje nové vlastnosti, které vznikají v tomto období a uvědomuje si i vlastnosti, které měl už dříve, ale nikdy si jich nevšímal, nepřemýšlel o nich“.(Říčan, 1990 :237)

Dospívající poznávají meze svého výkonu, značí se často ztrátou iluzí, například v zájmech nebo pracovní, studijní činnosti. Snaží se uspořádat svoje myšlenky a emoce a pokud možno se v nich neztratit. Toto pasivní pozorování je nadále spojeno s aktivním experimentováním. Dospívající mění své postoje a názory při kterých se snaží být sám sebou a zároveň touží být vytouženým ideálnějším „já“. Experimentování se nám může jevit jako velice kontroverzní, může být zcela neškodné, například časté střídání koníčků, na straně druhé velmi riskantní v podobě věcí, které by mohly signifikantním způsobem ovlivnit další vývoj (užívání drog a alkoholu).

BUDOVÁNÍ IDENTITY

Budování identity bývá z vývojového hlediska chápáno jako proces individuace osobnosti adolescentů. Tento proces se dle R. Josselsonové (1980, in Macek, 2003) vyvíjí ve čtyřech etapách:

➤ **Psychologická diferenciac**

Začíná v časně adolescenci, tj. v pubertě, ve které si pubescent začíná uvědomovat odlišnost své osobnosti od ostatních, jak od vrstevníků, tak především, rodičů, (postojů, hodnot, rad atd.). Zvyšuje se jeho kritičnost, zejména rodiče a další dospělí často ztrácejí hodnotu neomylné autority a jednoznačně kladného vzoru. Intelektuální potenciál a schopnosti dospívajícího (abstraktní myšlení, kritičnost, pohled z více úhlů), jako by předbíhaly emocionální vyrovnání se s novými zkušenostmi, poznatky – to, co je poznáváno ve vztahu k důležitým osobám, není tak snadné pochopit a akceptovat. Ve vyhraněné podobě vede tento rozpor až ke generalizaci negativního postoje vůči rodičům a dalším formálním autoritám.

➤ **Fáze zkoušení a experimentování**

V této etapě získávají adolescenti pocit, že sami vědí, co je pro ně nejlepší. Snaží se zbavit všech „závislostí“ na formálních autoritách. S rodiči často soupeří, vyhledávají příležitosti, kde nad nimi mohou „vítězit“. Zvyšuje se i jejich zodpovědnost a závazky vůči vrstevníkům – kamarádům, se kterými se ve svých postojích vzájemně podporují. I když jde o přechodové období, ve kterém dospívající obvykle volí typ střední školy, pro většinu z nich nemá dlouhodobá osobní perspektiva ještě velký význam. To, co ho zajímá, je především blízká budoucnost a do té směřuje také většina seberealizačních snah a aktivit.

➤ **Období navazování přátelství**

Obnovují se vztahy s rodiči, jejich autorita je příjemná selektivně, zvyšuje se sebezodpovědnost za vlastní chování a jeho důsledky. Součástí „domýšlení“ aktuální situace je vědomí přetrvávající závislost na rodičích. Je to období hledání nových pravidel a norem ve vztahu k druhým lidem. Důležitost blízkého přátelství a erotických vztahů přispívá i k uvědomění zvláštní hodnoty a specifického významu vztahu k oběma rodičům a dalším autoritám.

➤ **Konsolidace vztahů k sobě**

Je poslední etapou, založenou na pocitu vlastní autonomie a jedinečnosti. Je to také uvědomění si sebe samého v širším časovém horizontu, propojení vlastní minulosti, přítomnosti a další perspektivy svého života. Ovšem i toto vlastní „zakotvení v čase“ je spojeno s hledáním, omyly, a pochybnostmi.

Odlišný přístup k budování vlastní identity razí J. Marcia (1980, in Macek, 2003), který tento proces označuje za kontinuální, ale v průběhu nevyvážený. Kontinuitu celého procesu znázorňuje čtyřmi stavy identity. Klíčovými pojmy jsou krize a závazek. Krizí označuje proces aktivního hledání a objevování. Adolescent si najednou musí zvolit cestu, rozhodovat se v důležitých oblastech týkajících se současného a budoucího života (např. volba povolání). Závazek lze chápat jako cíl a program. Přijetí závazku znamená vlastní investici a zodpovědnost v důležitých oblastech života. Na základě kombinace přítomnosti a nepřítomnosti krize i závazku definujeme čtyři potencionální stavy identity.

Marcia: stavy identity

Tab. 2 Kritéria typů identity, (Macek, 2003:20)

	Závazky identity		
		Přítomné	nepřítomné
	Krize identity	Přítomná	Dosažení identity (achievement)
	Nepřítomná	Předčasné uzavření (foreclosure)	Difuzní stav

- **Difuzní (rozptýlená) identita** je stav, kdy člověk neprožívá krizi ani závazek. Nemá aktivní potřebu sebedefinování. Je snadno ovlivnitelný vrstevníky, mění často svoje názory a přesvědčení a mění i svoje chování, aby bylo v souladu s normami a očekáváním skupin, které je právě členem. Proto je jeho sebehodnocení značně kolísavé, závislé na tom, jak na něj druzí reagují.
- **Status náhradní identity** či **předčasného uzavření (foreclosure)** charakterizují závazky a konzistentní obraz světa a sebe. Děje se tak bez toho, že by člověk zažíval krizi identity. Postoje, normy a přesvědčení, resp. Budoucí cíle, přebírá nekriticky od autorit (zejména rodičů, učitelů, ale i důležitých přátel), bez potřeby ověřovat si je vlastní zkušeností.
- **Status moratoria** je charakteristický tím, že člověk zažívá krizi identity spojenou se stavy úzkosti a s pochybnostmi, aniž by však na sebe bral skutečné závazky. Pouze v této oblasti experimentuje, zkouší si určité role, objevuje hodnoty a rozvíjí různé zájmy.

- **Status získání či dosažení identity (identity achievement)** provází zážitek krize hledání a pochybností jedince při současné snaze řešit otázku svých závazků. Spojuje tak svoji minulost, přítomnost a budoucnost ve smysluplný celek, zažívá kontinuitu a sebeakceptaci, posiluje svoje já a v konečné fázi je schopen sexuální intimity.

BUDOUCÍ CÍLE ADOLESCENTŮ

„Zejména v druhé polovině období adolescence si dospívající, ve větší míře než kdy předtím, začínají uvědomovat kontinuitu vlastního života. Konkrétní očekávání se začínají diferencovat na krátkodobé a dlouhodobé osobní cíle“ (Macek, 2003:70). Dospívající si uvědomují, že jejich aktuální rozhodnutí může ovlivnit celý jejich další život (například volba typu školy pro profesní život). I v otázkách budoucnosti lze očekávat jisté hierarchické uspořádání. „Jednotlivé úrovně hierarchie se od sebe odlišují mírou obecnosti a abstraktnosti – plány na „nižší“ úrovni jsou v tomto smyslu často strategie a prostředky, jak realizovat cíle obecné (např. dosáhnout určitého profesionálního postavení znamená z hlediska krátkodobějších cílů absolvovat určitý typ školy). Na druhé straně blízká perspektiva cílů přehodnocování často vede k reformulaci cílů obecných.“ (Macek, 2003)

Dle J.-E.Nurmiho(1991, in Macek 2003) je cílová adolescentní orientace chápána jako souvztažnost tří pojmů – motivace, plánování a hodnocení. Tyto procesy je nutno zapracovat do širšího sociálního kontextu, ve kterém sociální normy získávají statut vývojového úkolu. Adolescent je veden k formulaci konkrétních cílů, jež považuje za subjektivně důležité, směřován vnějšími a vnitřními motivy.

Obr. 1 Kontextuální schéma (podle J.-E. Nurmiho, 1991a

3. MOTIVACE

Ať se nám to líbí či nikoli, pravdou je, že každé lidské chování je něčím ovlivněno. Ovlivňující faktory si člověk může nebo ani nemusí uvědomit a přece je jimi vnitřně hnán k dosažení určitých cílů, které mohou být diametrálně odlišné. Z pravidla je však můžeme dělit na cíle vycházející z fyzických či psychických pohnutek. Proces, začínající pohnutkou, vedoucí k cíli a tudíž k uspokojení se v souhrnu označuje slovem motivace. V této kapitole bych se tedy rád věnoval vymezení pojmu motivace, její charakteristikou a potřebami jakožto výchozími hnacími motory podněcující jedince k činnosti.

POJEM A CHARAKTERISTIKA

Budeme-li se ptát po smyslu lidského chování, jistě nás mezi prvními napadne otázka „Proč se tak chová?“. Právě toto „Proč?“ v sobě skrývá dva základní aspekty. První se pojí ke způsobům chování, tj., proč se jedinec chová v určitých situacích tak a ne naopak. Druhý se vztahuje k otázce cíle tohoto jednání. Ptá se, proč má aktivita daný a nikoli jiný směr, jaký má smysl? U způsobů chování se dá předpokládat převážný vliv zkušeností. Jedinec se prostě chová, jak se chovat naučil, u otázky cíle jsou rozhodující aktivační činitele zvané motivy např. sexuální motiv, motiv žízně, potřeba komunikace. (Nakonečný, 1996)

Motivace je termín odvozený z latinského *movere* - hýbat, pohybovat. Lze říci, že každé chování či jednání člověka je motivováno.

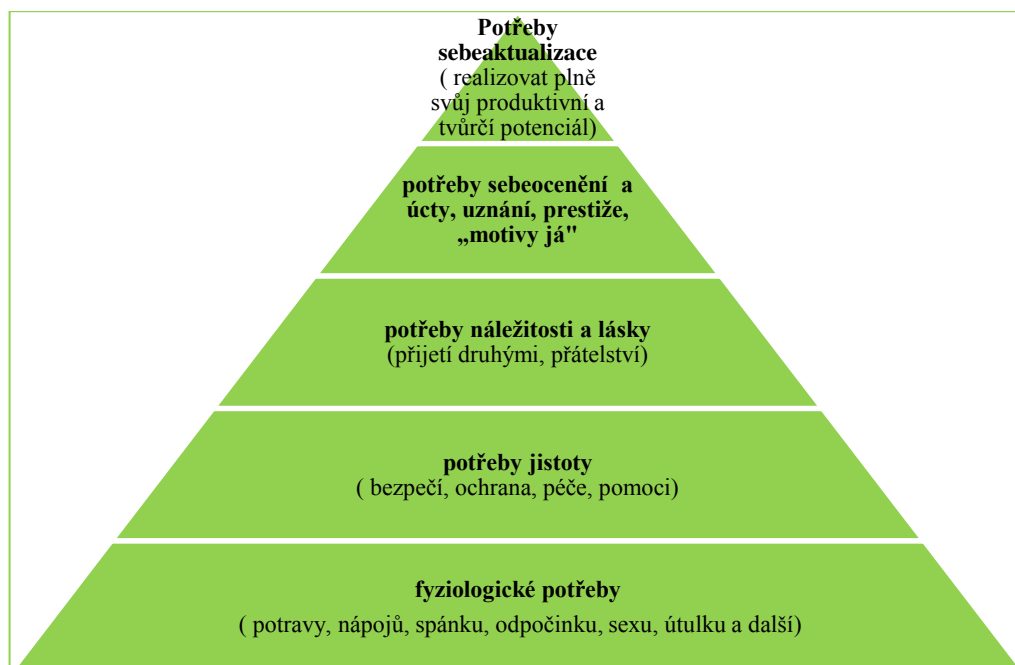
Dle Nakonečného (1996) je motivace „jednou ze složek psychické regulace činností, která zjišťuje fungování učení, aktivizuje systémy k dosažení určitých cílů, tj., podněcuje k chování, a udržuje růst osobnosti a její vnitřní rovnováhu.

Jak už bývá v psychologii zvykem, vymezení nejrůznějších pojmů je nejednotné. Problém spočívá v tom, že motivaci nikdo nikdy neviděl. Je to pojem, který vyvozuje určité závěry z toho, co je pozorováno, že jednání člověka směřuje k cíli a že probíhá s určitým úsilím. J. Nutin chápe motivaci, jako „hypotetický proces, jehož podstatným znakem je zaměřování a energetizace chování“ (Nakonečný, 1987:12). Nitin se dále domnívá, že při zaměření subjektu na objekt nelze vždy zcela jasně odlišit účinek vnějších podnětů od účinků motivace, při kterých je nutno odlišit dvě úrovně řízení.:

- Řízení je determinováno konkrétní cestou k dosažení určitého objektu tj. funkce učení, mimo vrozené instinkty.
- Řízení dokazuje, že motivované chování je orientované a zaměřuje se na objekt uspokojení. Motivace dává chování jednotu a význam. (Nakonečný, 1996)

Motivaci lze také chápat jako nucené chování, které vede k určitému skoncování. Východiskem je přitom vnitřní stav napětí a cílem dovršující reakce např. potřeba sexuálního vybití u muže vrcholící erekcí a dostavujícím se pocitem uspokojení. Motivace je proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince, a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno jako určitý druh uspokojení. Tento výchozí stav označujeme jako potřebu, která znamená pocit nedostatku, který se organismus snaží naplnit nebo obnovit původní stav před narušením. Pojem potřeby více významových rovin například ekonomickou, fyziologickou, kriminalistickou, psychologickou. Potřebou je vždy označován cílový objekt. (Nakonečný, 1996)

Za asi nejhodnotnější teorií potřeb se považuje A. H. Maslowa zvaná hierarchická teorie potřeb. Hierarchii zde chápeme pořadí naléhavosti potřeb. Naléhavost je zde znázorněna ve formě vědomého pocíťování potřeb a přání. Maslow rozlišuje mezi nižšími a vyššími potřebami. Nižšími označuje fyziologické potřeby, které považuje za základní a dodává k nim potřebu pocitu bezpečí. Na tomto základu mohou později vznikat potřeby vyšší, sociální existence například potřeba styku, sounáležitosti. (Nakonečný, 1996:146)

Obr. 2 Hierarchická teorie potřeb dle A. H. Maslowa

Výše uvedené potřeby jsou všechny kromě sebeaktualizace reakcí na stavy nedostatků a jsou uspokojovány redukcí tohoto stavu například hlad (hlad je redukován pocitem nasycení, pocit ohrožení je redukován získáním pocitu bezpečí). Sebeaktualizace jako nejvýše položená potřeba se objevuje fakticky jen u zdravých jedinců, kteří jsou navíc uspokojováni v oblasti všech vývojově nižších potřeb.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. PRŮZKUM ŽIVOTNÍCH CÍLŮ ADOLESCENTŮ

4.1 PŘÍPRAVNÁ ETAPA

Orientace na budoucí cíle a úvahy o vlastní existenci jsou charakteristické pro období adolescence. Adolescenti si z části sami začínají rozhodovat o své budoucnosti a podnikají první krůčky, které jsou známkami dospělosti. Konkrétní očekávání se začínají rozdělovat na krátkodobé a dlouhodobé osobní cíle. Mnou provedená empirická typologie pomůže specifikovat celkový obraz dané problematiky.

HYPOTÉZY

Stanovil jsem následující hypotézy:

1) U většiny současných českých adolescentů jsou, ve srovnání se studií prof. Macka z roku 1998, budoucí cíle shodné.

2) U většiny chlapců, ve srovnání s dívkami, je orientace budoucích cílů na rodinný život minimální.

Cílem průzkumu bude srovnání budoucích cílů adolescentů z hlediska času. Generace současných českých adolescentů a jejich budoucí cíle a očekávání budou zřejmě odlišná od generace dospívajících z konce devadesátých let 20. století. K tomuto srovnání použiji studii pana profesora Macka z roku 1998.

Cílem tohoto průzkumu bude prověření stanovených hypotéz, následná snaha o objektivní interpretaci získaných dat. Závěrem bude vypracována stručná a výstižná zpráva, která by měla potvrdit, nebo vyvrátit stanovené hypotézy a ukázat konkrétní stav zkoumaného problému.

DOTAZNÍK

U následujících otázek označte číslicemi 1 až 4 a to dle stupně důležitosti, (1- není důležité, 4- velmi důležité), stupeň důležitosti dosažení uvedených cílů.

Jsem(chlapec/dívka)

1. Sňatek/ trvalý život s partnerem

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

2. Dobré zaměstnání

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

3. Peníze

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

4. Děti

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

5. Zdraví

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

6. Dobré vztahy s druhými lidmi

- není důležité _____
- spíše nedůležité _____
- spíše důležité _____
- velmi důležité _____

7. Vzdělání

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

8. Příjemné prázdniny/dovolená

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

9. Zodpovědnost a péče o rodiče

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

10. Volný čas s přáteli

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

11. Užitečnost pro vlast

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

12. Důležitost ve své profesi

není důležité _____
spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

13. Sláva

není důležité _____
Spíše nedůležité _____
spíše důležité _____
velmi důležité _____

4.2 REALIZAČNÍ ETAPA

Vymezení objektu a předmětu zkoumání

Předmětem zkoumání jsou budoucí cíle současných adolescentů v porovnání se studií pana prof. Macka z roku 1998. Průzkum bude převážně zaměřen na srovnání výsledků pana prof. Macka a získání nových, aktuálnějších, informací o této problematice. Případné odlišnosti budou následně analyzovány.

Stanovení zkoumaného vzorku

Jelikož bydlím ve městě Brně a jsem již devět let členem Tělovýchovné jednoty Tatran Bohunice, ve kterém je dostatečně zastoupena cílová skupina, směřoval jsem průzkum právě sem.

Náhodným výběrem, přímo po sportovních utkáních jsem získal vzorek 50 ti fotbalových hráčů ve věkové skupině, starší dorost a vzorek 50 ti hráček házené ve věkové skupině starší dorostenky. Ne všichni oslovení respondenti jsou členy TJ Tatran Bohunice. Dotazníky jsem náhodně rozdával i do řad spoluhráčů uvedených týmu. Osloven byl každý třetí, přičemž ze stran dívek jsem byl odmítnut celkem třikrát, u chlapců osmkrát.

Místo a čas výzkumu

Tělovýchovná jednota Tatran Bohunice, ul. Neužilova č. 34, 625 00, Brno. Sběr dat probíhal v období od 1.10.2009 do 28.02.2010, a to vždy při sportovních utkáních fotbalového týmu staršího dorostu, a házenkářského týmu starších dorostenek.

Nástroje získávání dat

Metody.

- Metodou terénního průzkumu – zaměřenou na sběr informací mezi adolescenty, členy TJ Tatran Bohunice.
- Metodou matematicko – statistickou, vyhodnocení materiálů získaných terénním šetřením
- Metodou logické analýzy – formulace závěrů.

Techniky

- Dotazník – jako základní výzkumná technika, která byla použita u všech 100 respondentů, jedná se o šetření jednorázové a anonymní.
- Práce s dokumenty – spočívala ve využití některých materiálů a studií týkajících se problematiky adolescence.

Realizace samotného průzkumu probíhala v období od 01.10.2009 do 8.02.2010. Navštívil jsem celkem deset fotbalových a házenkářských utkání, kde jsem náhodným výběrem oslovil 50 chlapců a 50 dívek. Při rozdávaní dotazníků bylo nutné respondentům vysvětlit cíl, záměry a využití výsledků výzkumu. S negativní reakcí a nezájmem spolupracovat jsem se setkal celkem jedenáctkrát.

4.3 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE

Získané informace analýzou odevzdaných dotazníků zpracuji následovně. V případě první hypotézy budou výsledky průzkumu vloženy do tabulky a následně porovnány s informacemi pana profesora Macka. Druhou hypotézu zanesu do grafů.

Tab. 3 Frekvence a průměry pro důležitost jednotlivých budoucích cílů, včetně předpokládaného věku dosažení dle pana prof. Macka z roku 1998, uvedená ve zprávě Euronet Pilot Study: Budoucí cíle a očekávání českých adolescentů

Budoucí očekávání	Procento dotazovaných						Průměrný věk dosažení daného cíle
	Frekvence	Není důležitá	Spiše nedůležitá	Spiše důležitá	Velmi důležitá	Průměr	
	(n)	(1)	(2)	(3)	(4)		
Sňatek/trvalý vztah s partnerem	445	4	10	38	42	3,29	24
Dobré zaměstnání	445	-	1	19	80	3,79	24
Peníze	445	4	17	54	25	2,99	
Děti	445	2	10	36	52	3,39	26
Zdraví	445	-	-	5	95	3,95	
Dobré vztahy s druhými lidmi	445	-	2	21	77	3,74	
Vzdělání	441	-	4	36	60	3,56	
Příjemné prázdniny/dovolená	445	2	10	45	43	3,29	
Zodpovědnost a péče o rodiče	443	1	12	43	44	3,31	34
Volný čas s přáteli	442	2	17	49	32	3,11	
Užitečnost pro vlast	444	6	31	47	16	2,73	31
Důležitost ve své profesi	443	3	24	46	27	2,99	30
Sláva	445	33	46	15	6	1,93	35
Hodně cestování	443	6	30	43	21	2,78	25

Tab. 4 Frekvence pro důležitost jednotlivých budoucích cílů dle výsledků průzkumu

Budoucí očekávání	Frekvence (n)	Není důležité (1)	Spíše nedůležité (2)	Spíše důležité (3)	Velmi důležité (4)
Sňatek/trvalý vztah s partnerem	100	5	13	40	42
Dobré zaměstnání	100	-	1	24	75
Peníze	100	6	18	57	19
Děti	100	4	11	37	48
Zdraví	100	-	-	1	99
Dobré vztahy s druhými lidmi	100	-	8	69	23
Vzdělání	100	1	8	42	49
Příjemné prázdniny/dovolená	100	1	7	54	38
Zodpovědnost a péče o rodiče	100	2	11	47	40
Volný čas s přáteli	100	3	21	44	32
Užitečnost pro vlast	100	23	46	16	15
Důležitost ve své profesi	100	5	21	52	22
Sláva	100	32	51	14	3

Dle výše uvedených výsledků pana profesora Macka a informací získaných průzkumem jsem provedl srovnání s cílem potvrdit či vyvrátit mnou stanovenou hypotézu číslo 1.

„U většiny současných českých adolescentů jsou, ve srovnání se studií prof. Macka z roku 1998, budoucí cíle shodné“

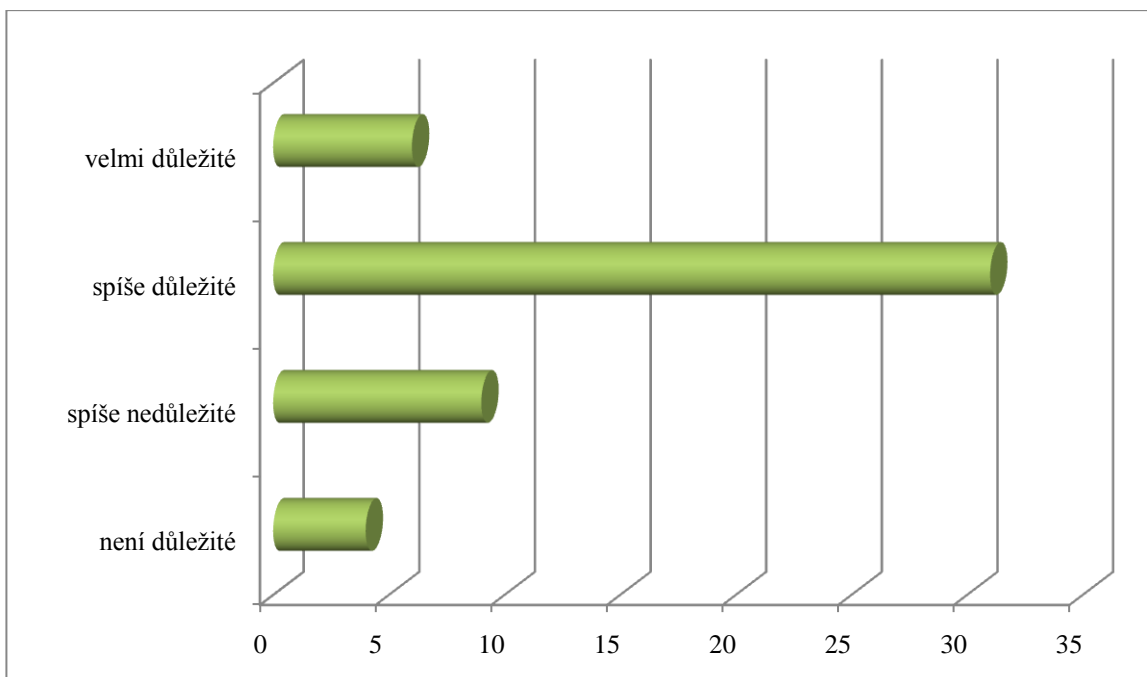
Dle výsledků studie pana profesora Macka (1998, str. 17,18) pokud budeme hledat typickou charakteristiku pro české adolescenty, bude jí velký důraz na přání udržovat pozitivní vztahy s druhými lidmi a na přání být společensky užitečný. Ta má na úrovni budoucích očekávání řadu projevů – týká se jak partnerského a rodinného života, péče o vlastní rodiče, tak i potřeby schválení a uznání vlastní hodnoty. Relativně nižší důležitosti se dostává méně vážným, ale o to příjemnějším budoucím cílům (cestovat, trávit volno s přáteli). Zejména velký důraz se klade na obecné (v naší kultuře více méně univerzální a neměnné) hodnoty jako je zdraví, rodina a profese. Dále platí, že dívky více než chlapci zdůrazňují význam cílů orientovaných na budoucí partnerský a rodinný život, chlapci zase význam cílů související se společenskou prestiží a statusem.

Cílem průzkumu nebylo zjištění různorodosti dosažených budoucích cílů, avšak jejich stupeň důležitosti. Proto byly i v našem případě použity pro srovnání stejné hodnoty jako ve studii pana prof. Macka. Možnost, velmi důležité, označilo největší množství oslovených respondentů u varianty zdraví, následovalo dobré zaměstnání a jako třetí sňatek a trvalý vztah s partnerem. Varianta odpovědi, že zdraví je pro respondenta velmi důležité, byla nejčastější a to 99 z celkového počtu 100 oslovených. Za spíše důležité, bráno dle četnosti odpovědí, dobré vztahy s druhými lidmi poté následují příjemné prázdniny/ dovolená a na třetím místě je možnost zodpovědnost a péče o rodiče. Spíše nedůležitým shledávají respondenti slávu, celkem 51 krát, 46 odpovědí bylo pro variantu užitečnost pro vlast, a jako třetí nejčastější možnost byl označen volný čas s přáteli. Za nedůležitou považují celkem v 32 případech respondenti slávu, ve 23 případech užitečnost pro vlast a peníze, celkem 6 odpovědí. U tohoto stupně důležitosti si můžeme povšimnout, že možnosti, které byly v prvním stupni označovány nejčastěji, jako velmi důležité, se zde vyskytují jen zřídka nebo vůbec.

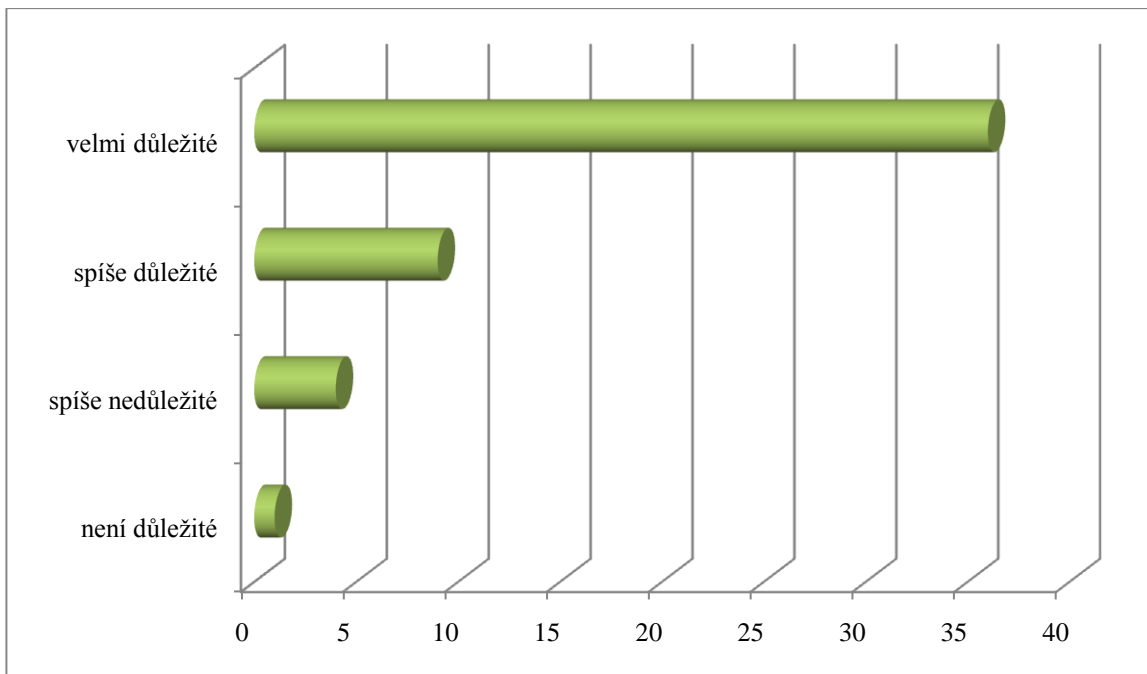
Můžeme konstatovat, že důležitost jednotlivých budoucích cílů se v podstatě nezměnila, jen se liší v četnosti odpovědí. Pro současné české adolescenty je stále na předních příčkách zdraví, dle Macka 95, nyní 99 odpovědí, poté dobré zaměstnání, dle Macka 80 odpovědí, nyní 75. Třetí nejčastější odpověď dle prof. Macka byla dobré vztahy s druhými lidmi, celkem 77 odpovědí, dle mého výzkumu vzdělání 49 odpovědí.

Sloučíme-li stupně důležitosti dohromady a to, že varianty velmi důležité se spíše důležitým a spíše nedůležitým s nedůležitým a analyzujeme-li odpovědi v širším měřítku, můžeme konstatovat, že do první kategorie spadají kromě slávy a užitečnosti pro vlast všechny možnosti.

Z výše uvedených výsledků je zřejmé, že mnou v úvodu stanovená hypotéza číslo 1 byla potvrzena. I s odstupem dvanácti let jsou budoucí cíle současných adolescentů shodné. Stále je kladen velký důraz na hodnoty, které jsou všeobecně uznávané a celou společností do značné míry očekávané.

Obr. 3 Odpovědi chlapců na otázku číslo 1: Sňatek / trvalý život s partnerem

Obr. 4 Odpovědi dívek na otázku číslo 1: Sňatek / trvalý život s partnerem

Tab. 5 Odpovědi na otázku číslo 1: Sňatek / trvalý vztah s partnerem

stupeň důležitosti	chlapci	dívky
není důležité	4	1
spíše nedůležité	9	4
spíše důležité	31	9
velmi důležité	6	36

„U většiny chlapců, ve srovnání s dívkami, je orientace budoucích cílů na rodinný život minimální“,

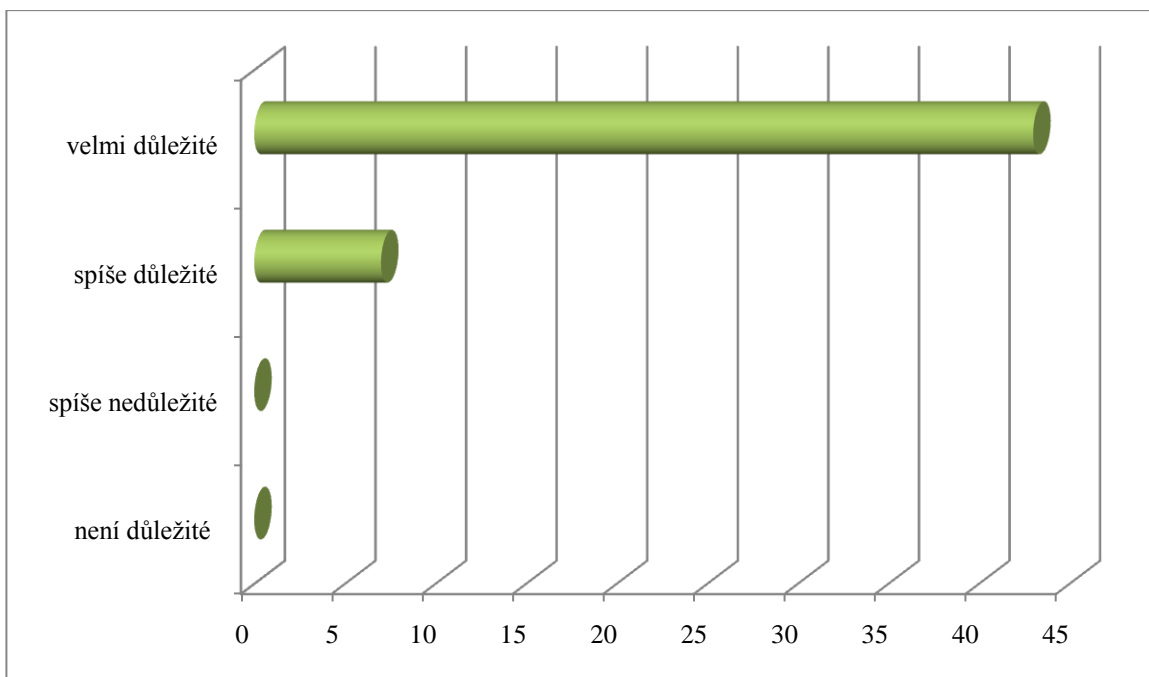
Z výše uvedených výsledků je zřejmé, že z celkového počtu sta oslovených respondentů, a to 50 ti dívek a 50 ti chlapců je stále budoucí cíl směřovaný na sňatek a rodinný život velmi vysoký. Pro 42 % oslovených je sňatek velmi důležitý, spíše důležitým jej považuje 40%. Jen 5% adolescentů považuje sňatek a trvalý vztah s partnerem jako nedůležitý.

V porovnání se studií pana prof. Macka z roku 1998 můžeme konstatovat, že zájem o sňatek a partnerský život pokles jen mírně, a to z tehdy dosažených 48 % (velmi důležité) na 42%. Tato otázka byla klíčová pro obě mnou v úvodu stanovené hypotézy. Z celkového hlediska mohu uvést, že orientace budoucích adolescentů na rodinný život mírně pokles. Byl však zaznamenán jen 6% pokles, což částečně potvrzuje moji první hypotézu.

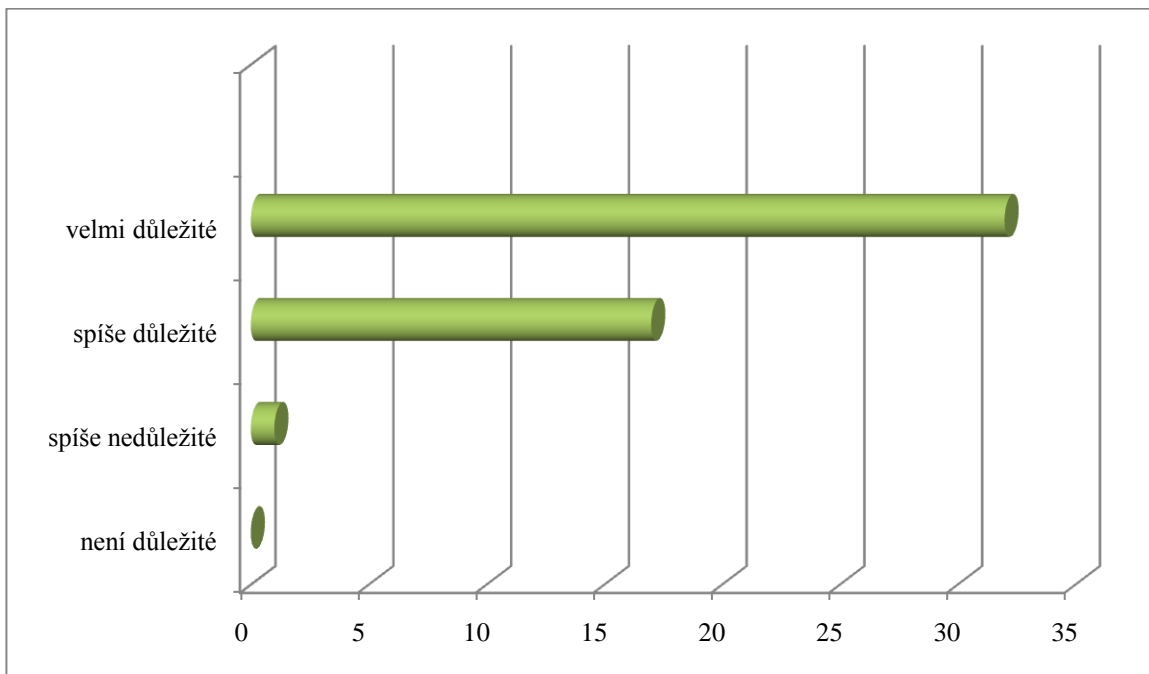
Avšak co se týká hypotézy druhé, zde mohu podotknout, že rozdíl mezi orientací budoucích cílů u chlapců a dívek je diametrální. Jako možnou odpověď “velmi důležité“ zvolilo z celkového počtu 50 dívek 36, možnost “spíše důležité“ zvolilo 9 dívek. Pro 45 dívek, tedy 90% je sňatek a rodinný život důležitý.

U chlapců byly odpovědi na uvedenou otázku odlišné, je pravdou, že pro 37 oslovených je sňatek a rodinný život “spíše důležitý“ nebo “velmi důležitý“, avšak v opačném pořadí, jen 6 chlapců považuje sňatek za velmi důležitý, spíše důležitým je pro 31. Jen 10% neshledává sňatek důležitý, nebo spíše nedůležitý. U chlapců je procento nepatrně vyšší a to 11,5%.

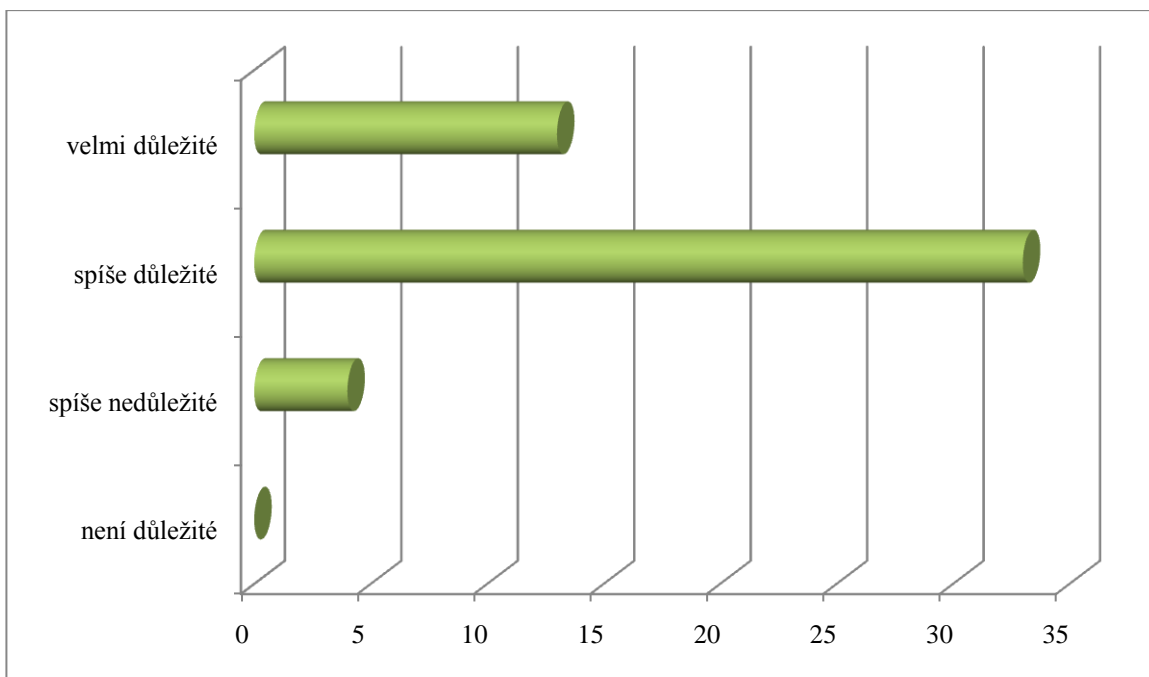
Analýzou jednotlivých odpovědí na otázku číslo dva je zřejmé, že pro dívky je orientace na rodinný a partnerský život důležitější. Jedná se o nepatrný rozdíl v celkovém měřítku populace, avšak mnou v úvodu stanovená hypotéza byla potvrzena.

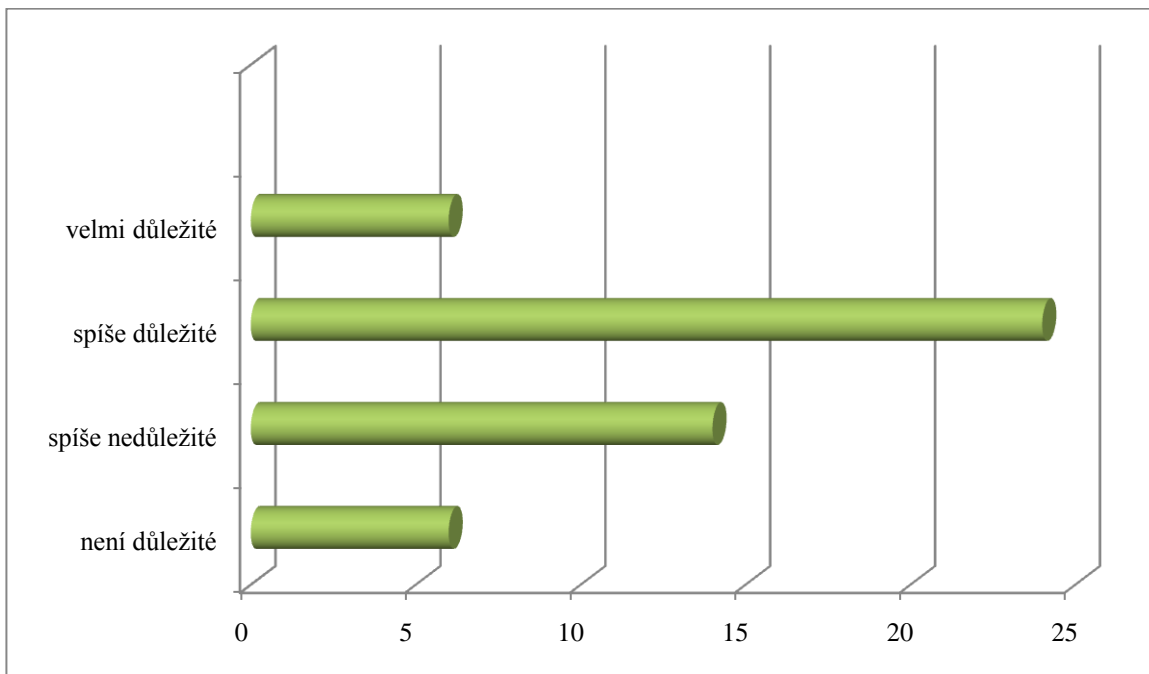
Obr. 5 Odpovědi chlapců na otázku číslo 2: Dobré zaměstnání

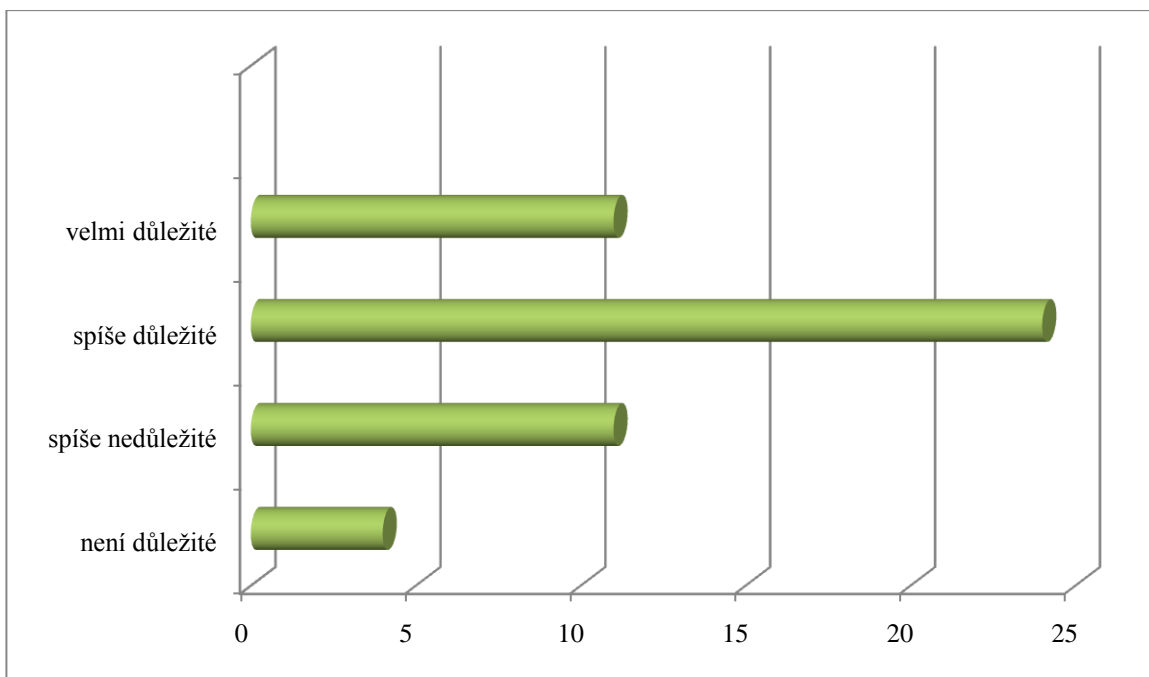
Obr. 6 Odpovědi dívek na otázku číslo 2: Dobré zaměstnání

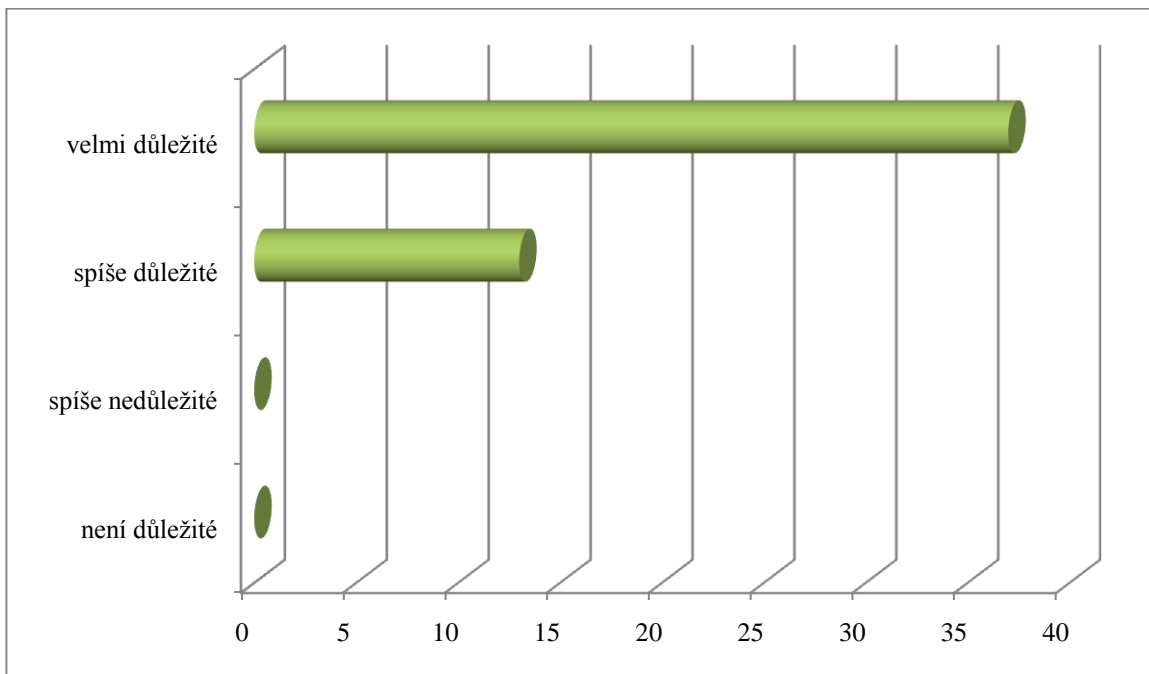
Obr. 7 Odpovědi chlapců na otázku číslo 3: Peníze

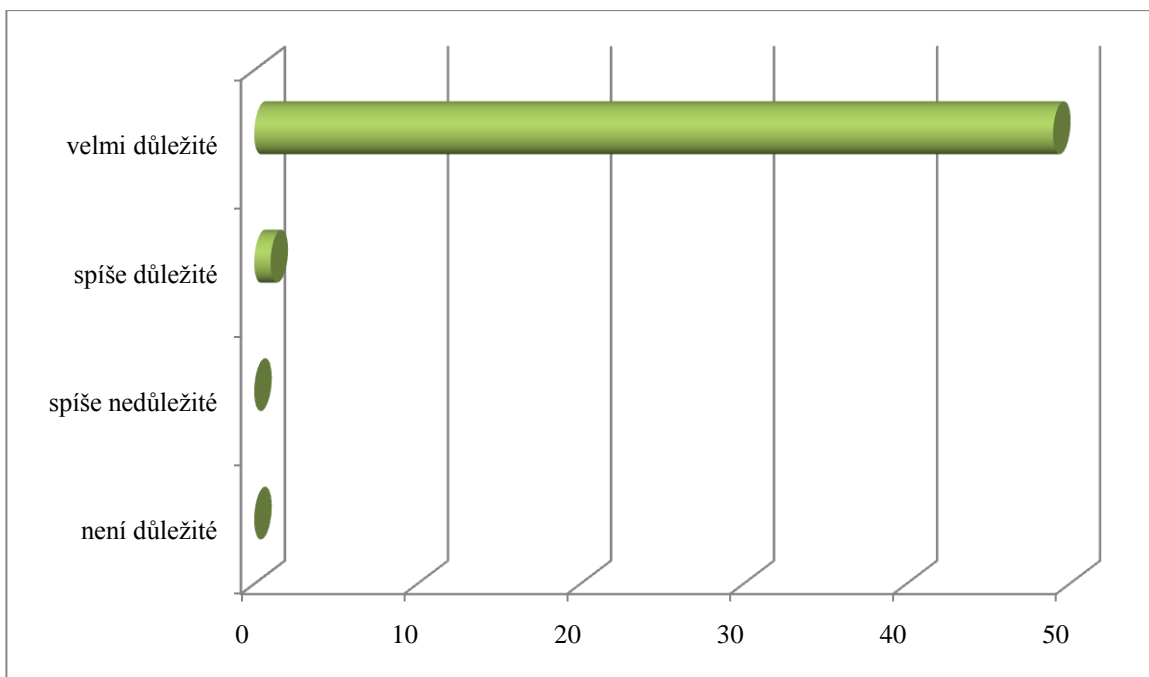
Obr. 8 Odpovědi dívek na otázku číslo 3: Peníze

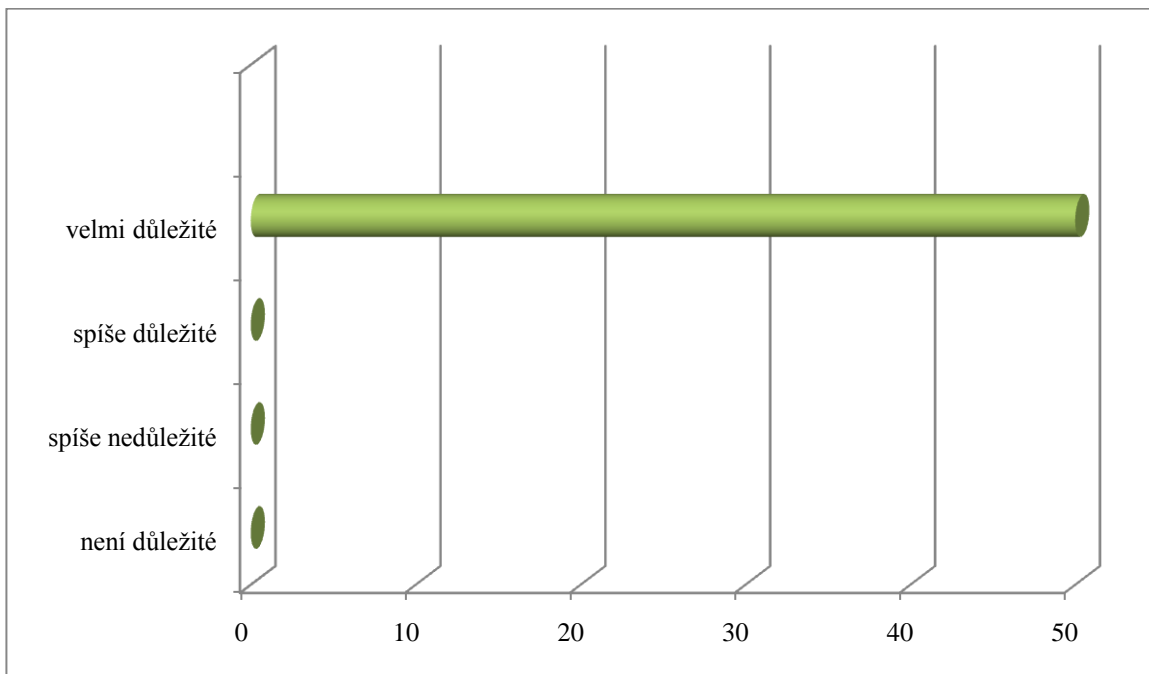
Obr. 9 Odpovědi chlapců na otázku číslo 4: Děti

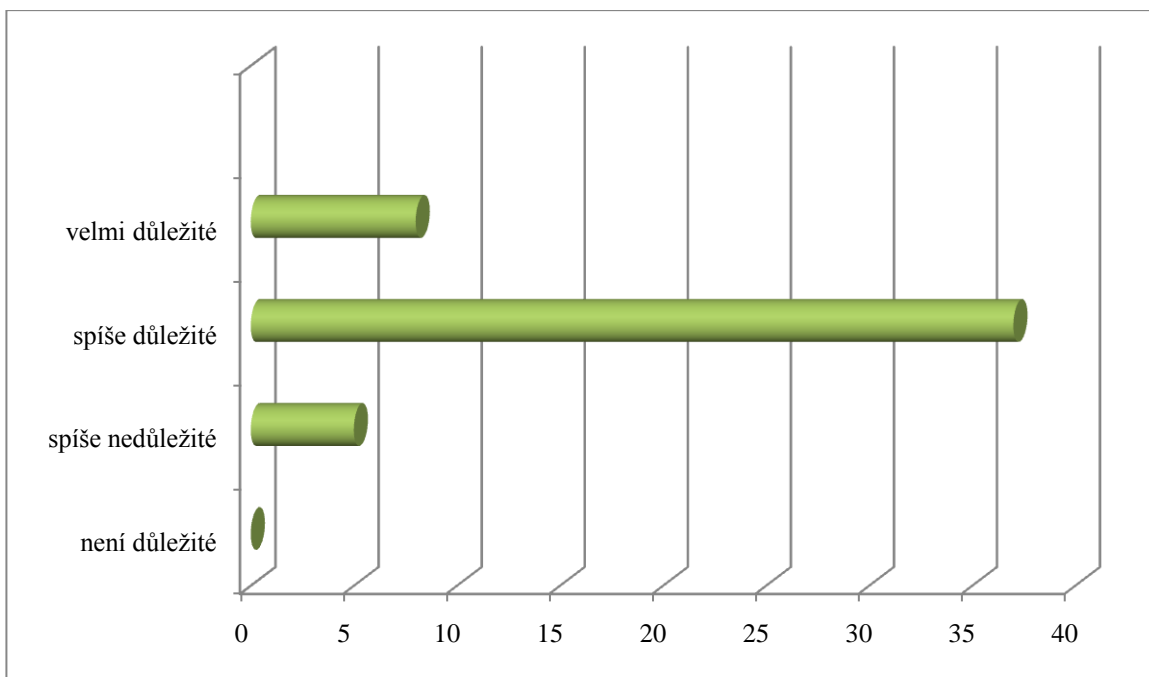
Obr. 10 Odpovědi dívek na otázku číslo 4: Děti

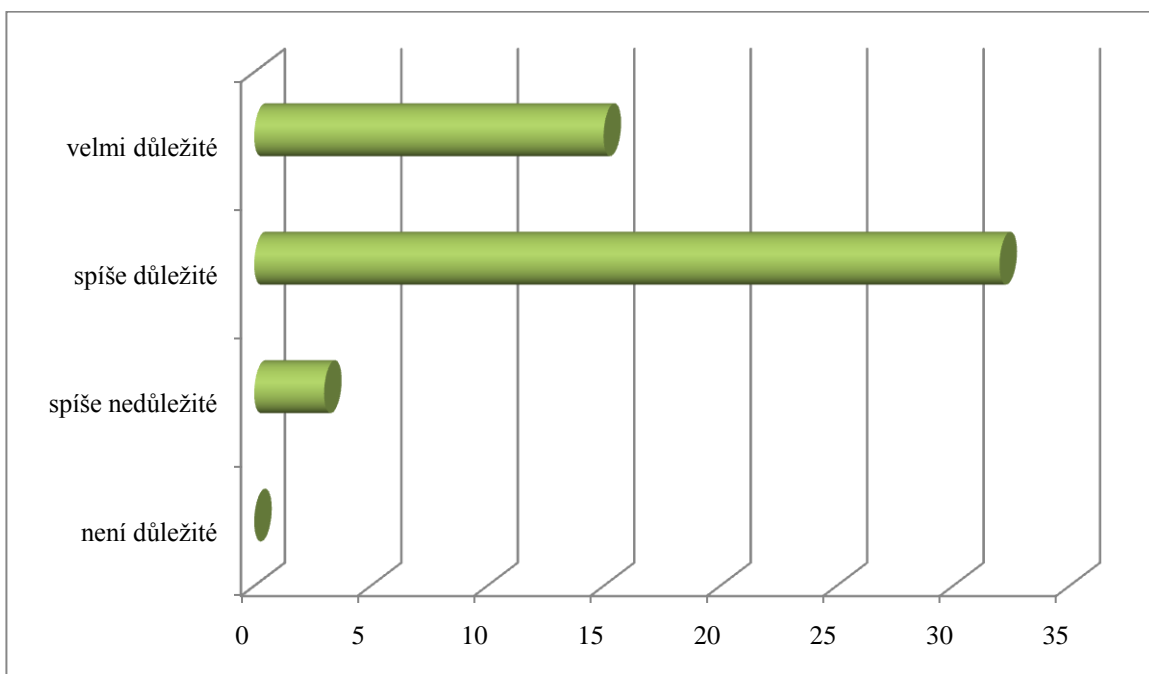
Obr. 11 Odpovědi chlapců na otázku číslo 5: Zdraví

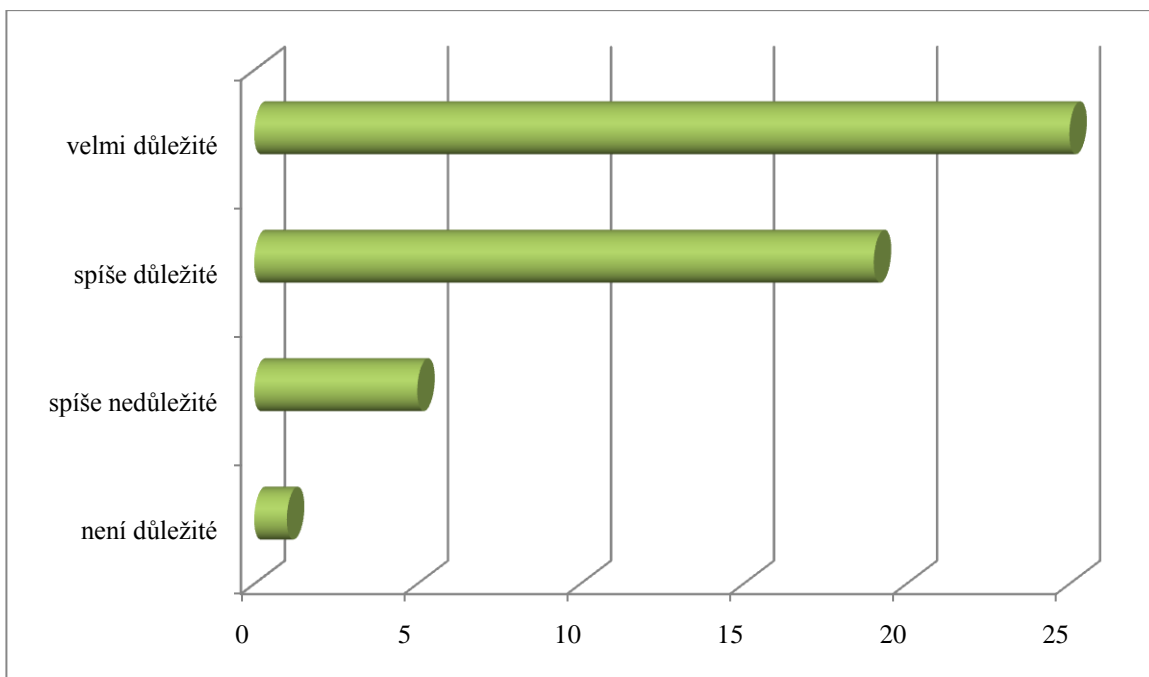
Obr. 12 Odpovědi dívek na otázku číslo 5: Zdraví

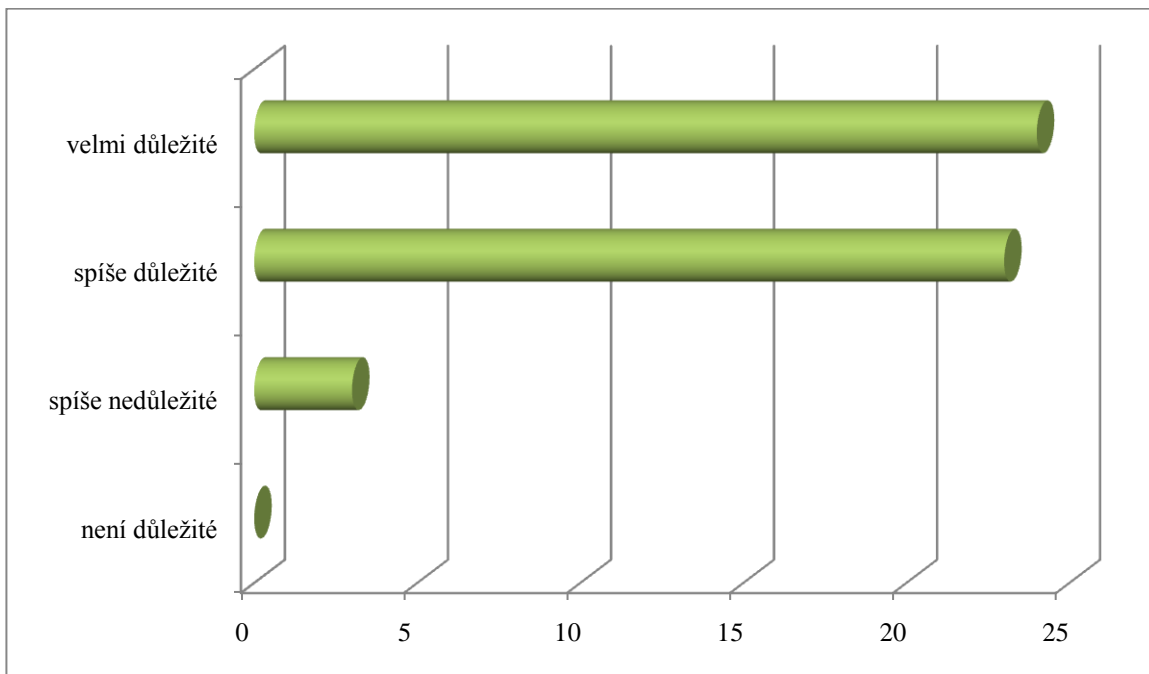
Obr. 13 Odpovědi chlapců na otázku číslo 6: Dobré vztahy s druhými lidmi

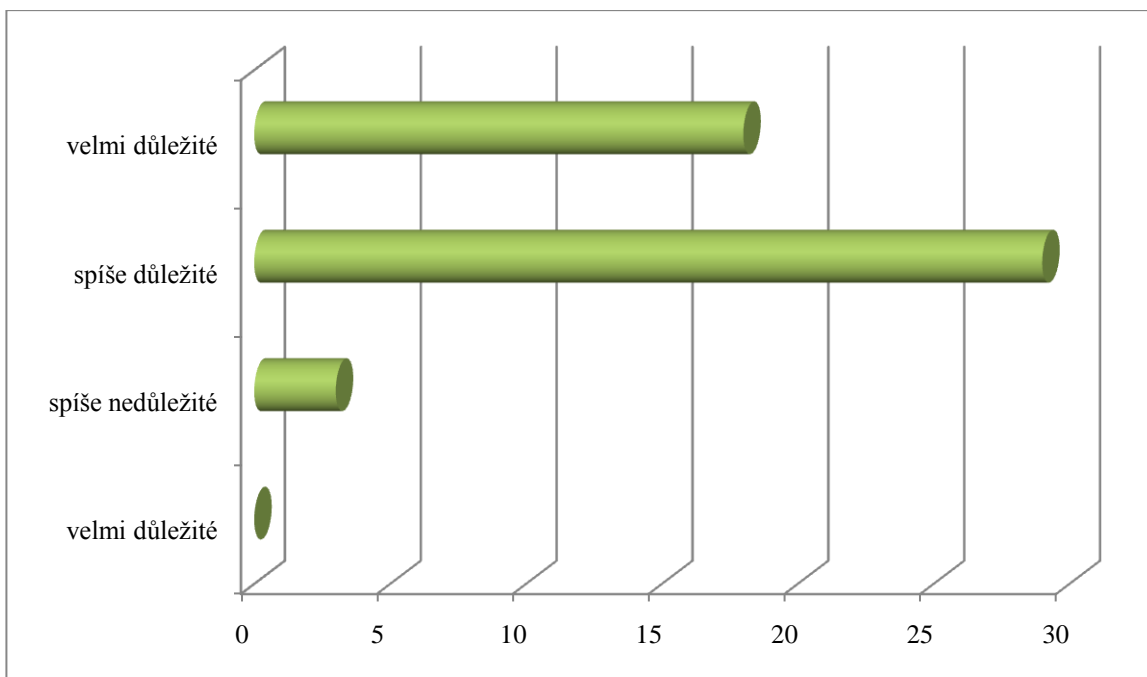
Obr. 14 Odpovědi dívek na otázku číslo 6: Dobré vztahy s druhými lidmi

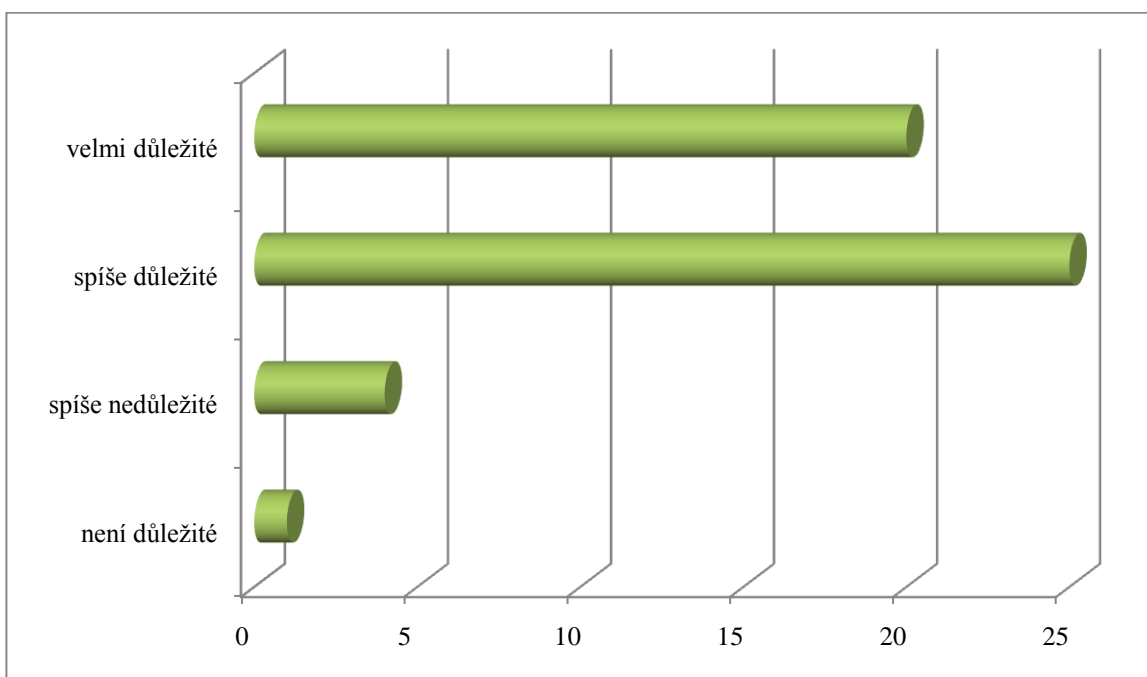
Obr. 15 Odpovědi chlapců na otázku číslo 7: Vzdělání

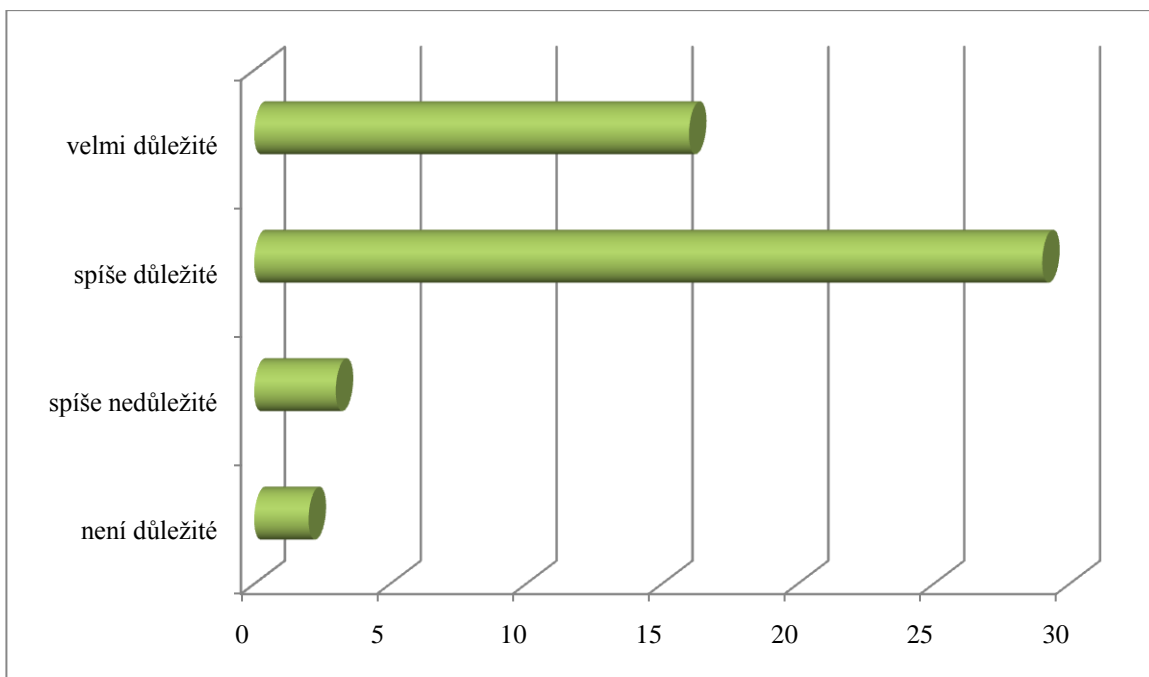
Obr. 16 Odpovědi dívek na otázku číslo 7: Vzdělání

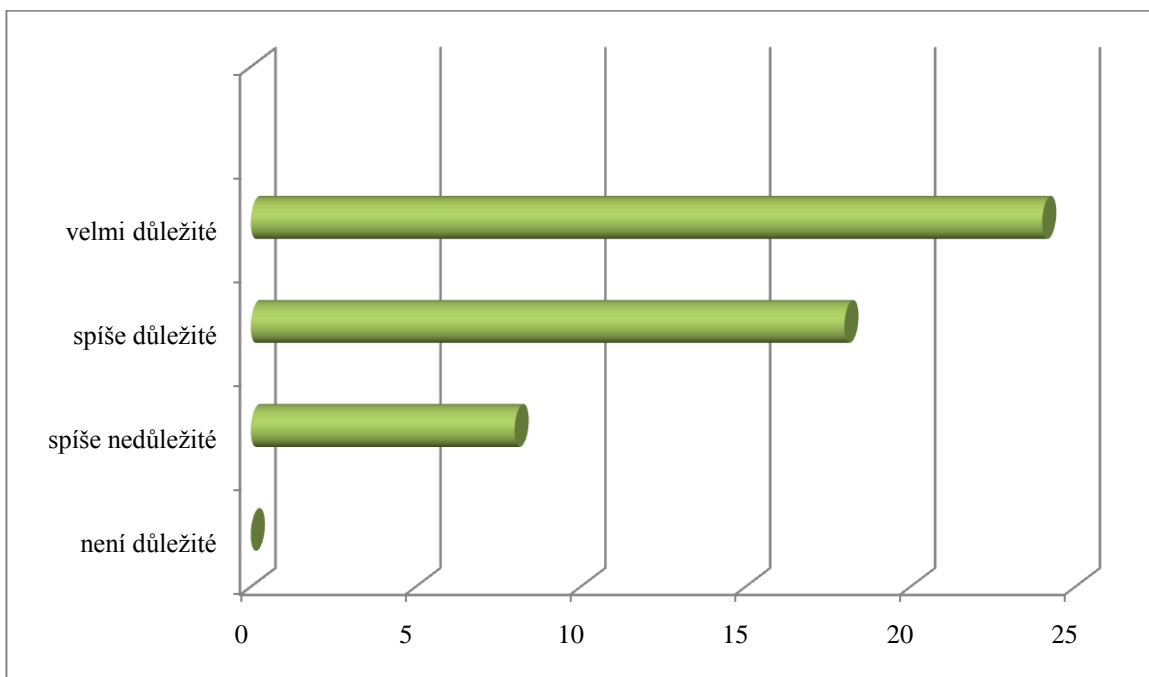
Obr. 17 Odpovědi chlapců na otázku číslo 8: Příjemné prázdniny / dovolená

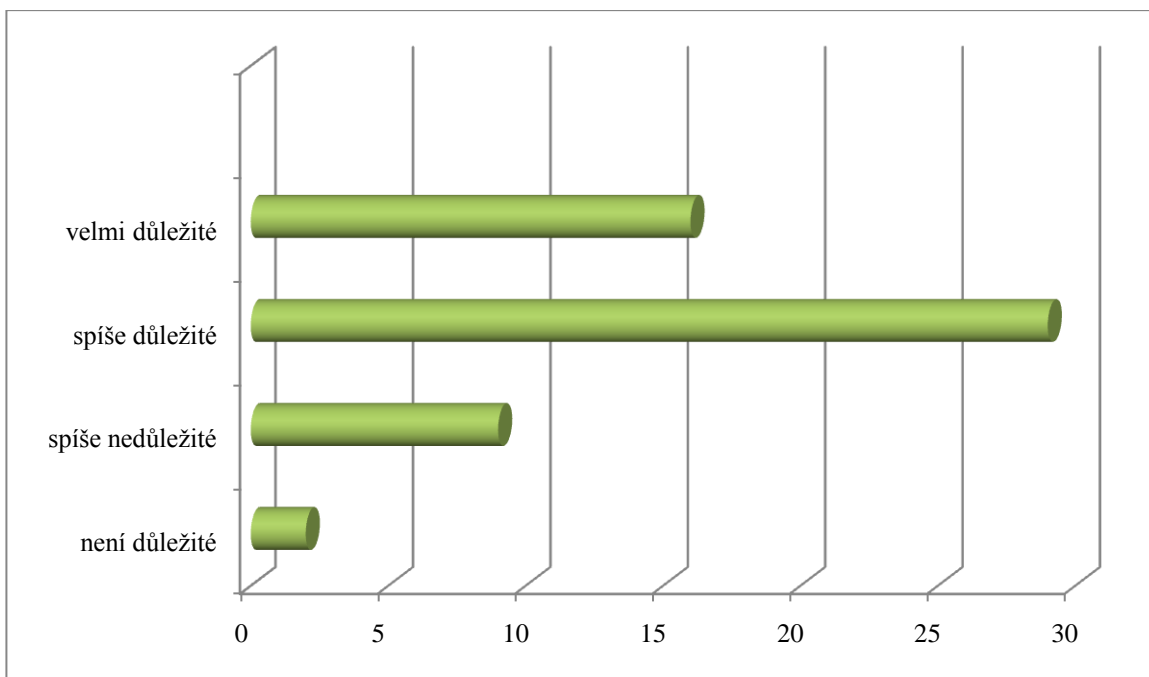
Obr. 18 Odpovědi dívek na otázku číslo 8: Příjemné prázdniny/ dovolená

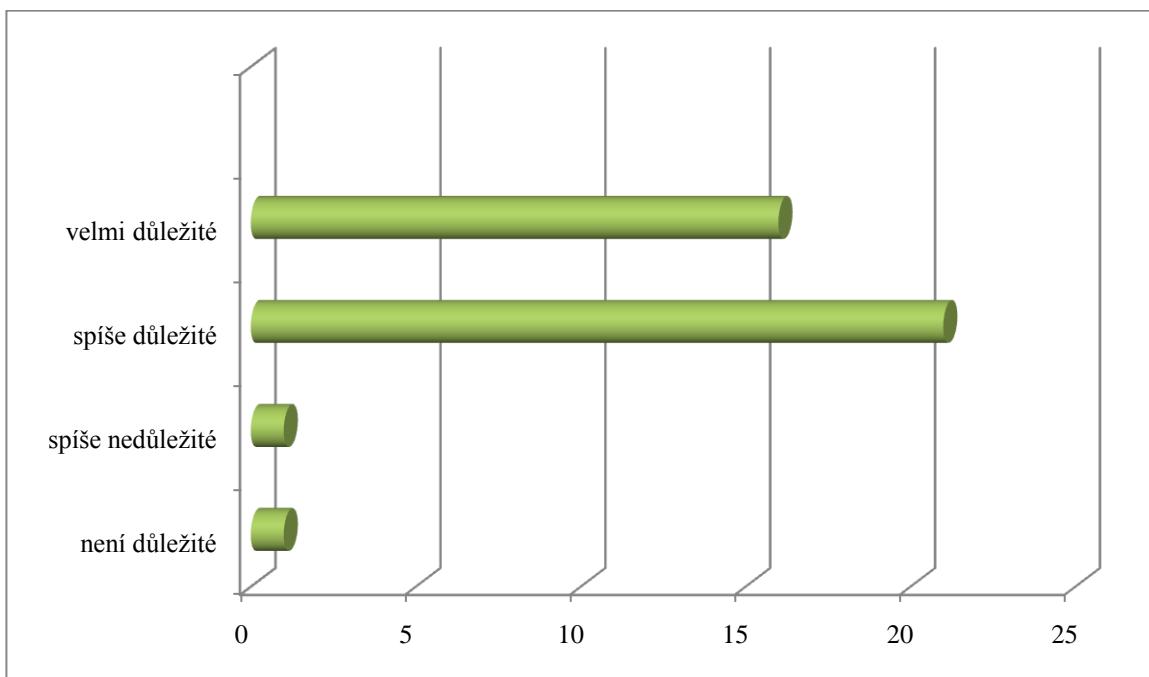
Obr. 19 Odpovědi chlapců na otázku číslo 9: Zodpovědnost a péče o rodiče

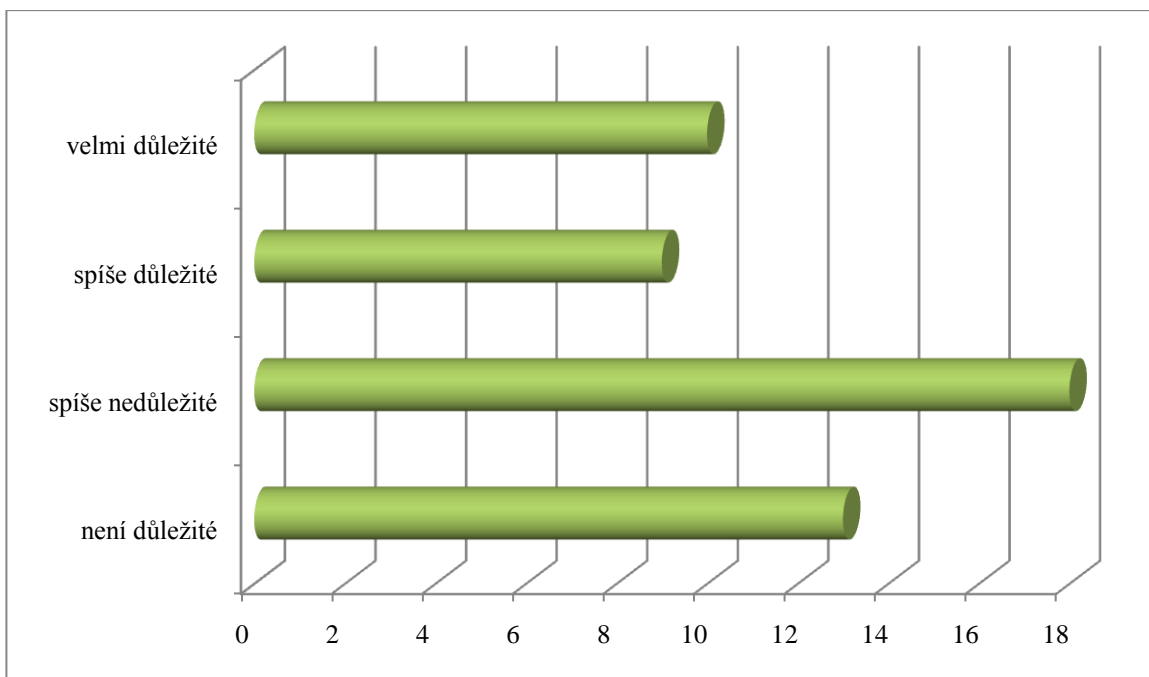
Obr. 20 Odpovědi dívek na otázku číslo 9: Zodpovědnost a péče o rodiče

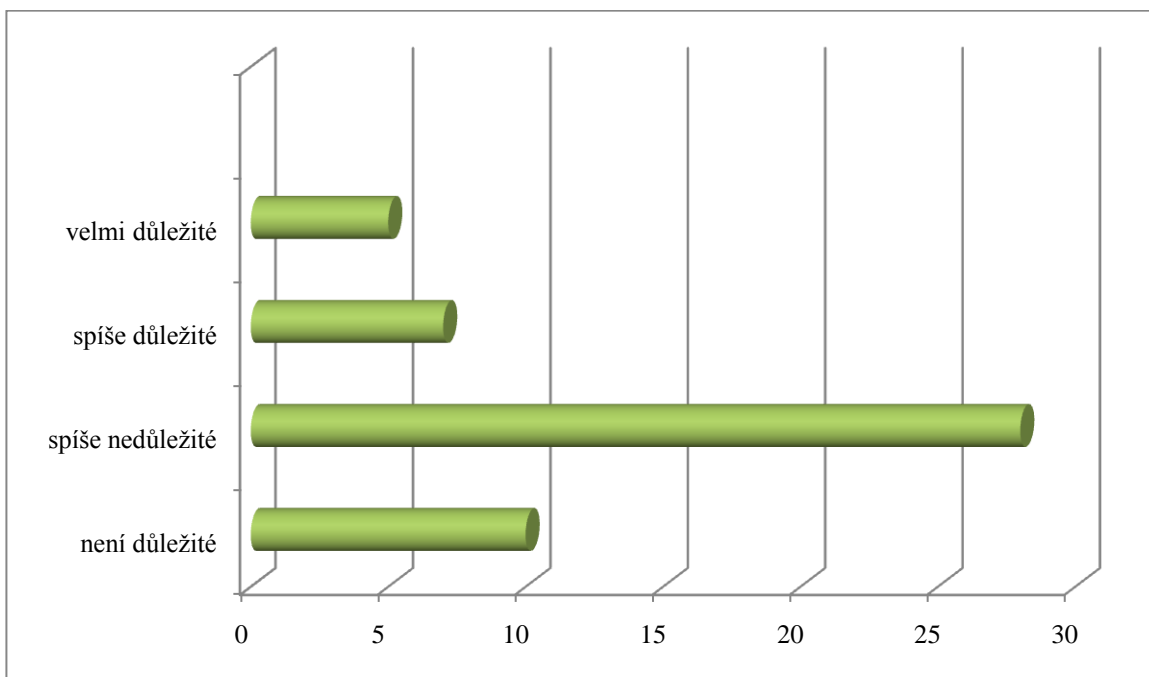
Obr. 21 Odpovědi chlapců na otázku číslo 10: Volný čas s přáteli

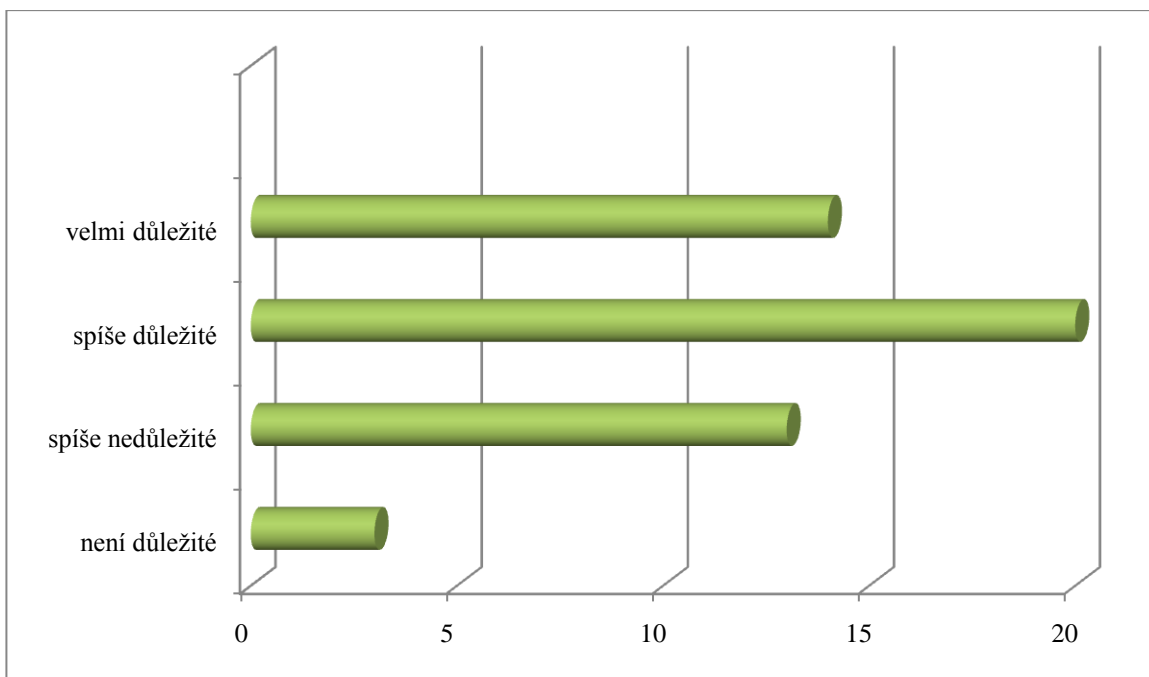
Obr. 22 Odpovědi dívek na otázku číslo 10: Volný čas s přáteli

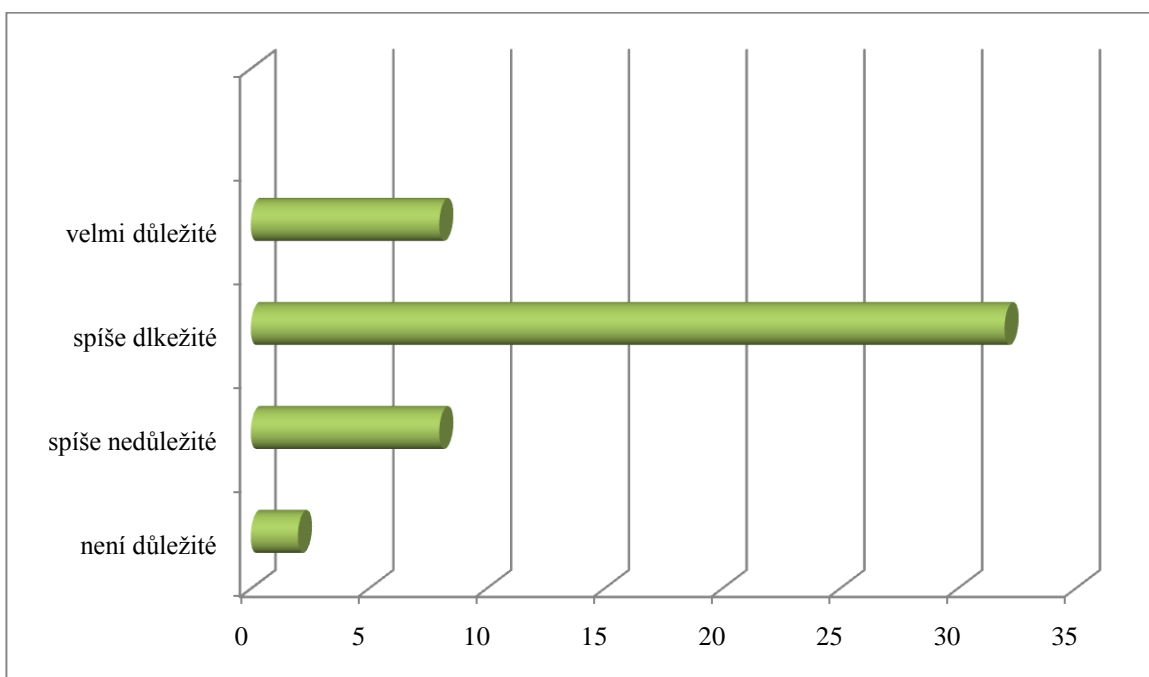
Obr. 23 Odpovědi chlapců na otázku číslo 11: Užitečnost pro vlast

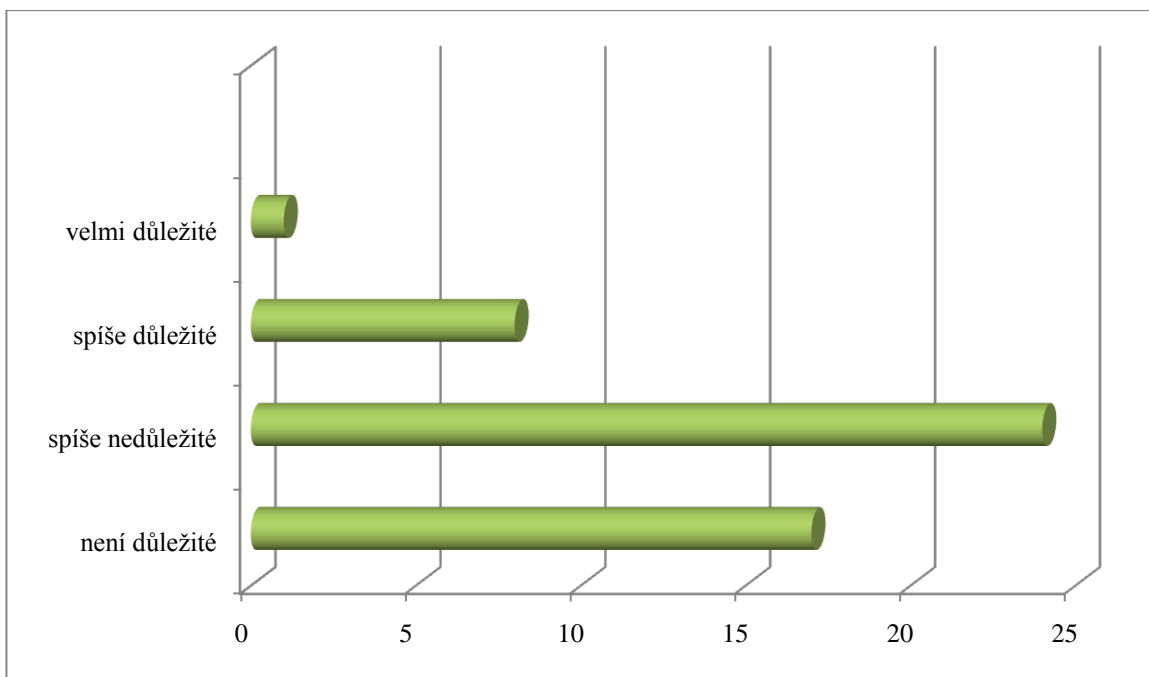
Obr. 24 Odpovědi dívek na otázku číslo 11: Užitečnost pro vlast

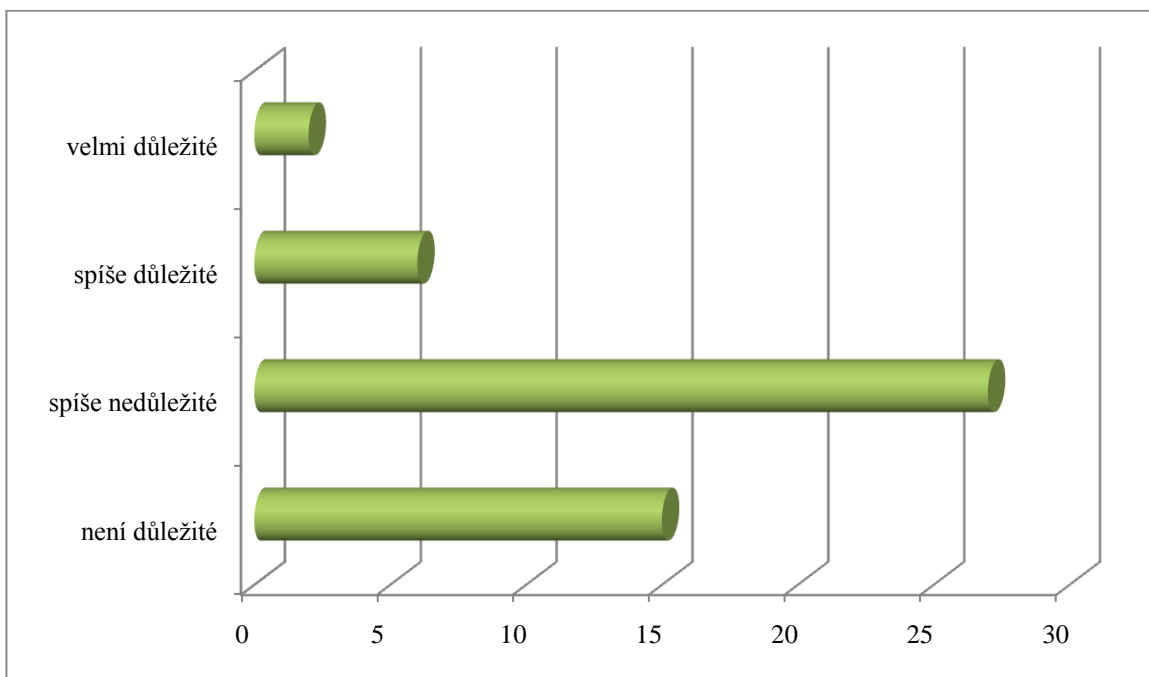
Obr. 25 Odpovědi chlapců na otázku číslo 12: Důležitost ve své profesi

Obr. 26 Odpovědi dívek na otázku číslo 12: Důležitost ve své profesi

Obr. 27 Odpovědi chlapců na otázku číslo 13: Sláva

Obr. 28 Odpovědi dívek na otázku číslo 13: Sláva

VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Cílem kvantitativního průzkumu bylo interaktivní formou získat objektivní informace o budoucích cílech současných českých adolescentů, především bližší specifikace odlišností v názorech dívek a chlapců a současně srovnání, do jaké míry se názory a postoje adolescentů změnily v průběhu dvanácti let.

Počáteční fáze prováděného výzkumu spočívala ve stanovení následujících hypotéz:

- 1) U většiny současných českých adolescentů jsou, ve srovnání se studií prof. Macka z roku 1998, budoucí cíle odlišné.
- 2) U většiny chlapců, ve srovnání s dívkami, je orientace budoucích cílů na rodinný život minimální.

Pro potvrzení či vyvrácení výše uvedených hypotéz jsem použil dotazník, který je součástí této práce. Dotazník obsahuje celkem 13 otázek, které byly klíčové pro obě hypotézy.

Následně byla provedena analýza odpovědí na jednotlivé otázky uvedené v dotazníku. Z výsledků průzkumu jsem dospěl ke dvěma závěrům, a to k takovým, že obě v úvodu mnou stanovené hypotézy byly potvrzeny. Potvrzení obou hypotéz jsem již v začátku předpokládal, avšak je nutno podotknout, že v případě hypotézy druhé jsem předpokládal, že postupem času jsou budoucí cíle současných českých dospívajících dívek méně orientované na rodinný život, svatbu a trvalý vztah s partnerem nežli tomu bylo v minulosti.

ZÁVĚR

V období adolescence se dospívajícím vkrádají, ať už se jim to líbí či nikoliv, myšlenky zaměřené na vlastní budoucnost, jejichž intenzita se stupňuje zejména v pozdní adolescenci. I když nadále obecně platí, že dospívající žijí především okamžikem a nejbližšími událostmi, přeci jen získává budoucnost jasnějších obrysů. Adolescent se stává spolutvůrcem své budoucí životní dráhy, ve které se při rozhodování a nutnosti volby snaží najít nejlepší cestu. Formování budoucích cílů protíná celé období adolescence, na jehož konci by měly vykristalizovat cíle skutečné a reálné a to vzhledem ke schopnostem a možnostem dospívajícího.

Z pozorování budoucích cílů vyvíjejících se v čase, lze vyčíst hodnoty a normy, které dospívající vyznávají. Jednou nastane čas, kdy se současní adolescenti zapojí do přirozeného cyklu koloběhu života, kdy převezmou prapor po starší generaci a ponesou vlastní. Budou se muset rozhodnout, zda se přiklonit k hodnotám a normám svých rodičů nebo vytvářet nové. Průzkumem budoucích cílů získává společnost prostor k možnému zareagování. Sice menší u jedinců, kteří dopívání prožívají, ale o to větší u dětí, k adolescenci dorůstajících. Při známkách vývoje, který se nemusí ubírat vhodným směrem, může společnost změnit podmínky a připravit lepší půdu pro zajištění optimalizace vývoje dospívajících.

Z poznatků, které jsem získal v kontaktu s dospívajícími, že v otázkách budoucích cílů u současných adolescentů převládá značná nerozhodnost. Většina dotázaných adolescentů odpovídala, spíše podmiňovacím chtěl bych, než rozhodným a přímým chci.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o životních cílech adolescentů. Období adolescence je složitý vývojový proces doprovázený četnými, různorodými změnami. Abychom dostatečně pochopili dospívající, musíme ovlivňující faktory vložit do kontextu souvislostí. S postupným vývojem se ruku v ruce také vyvíjí mety a cíle, jakých by chtěl dospívající v budoucnosti dosáhnout. I v tomto případě je nutno zdůraznit důležitost pohnutí a motivů, které adolescenty k dosažení cílů vedou.

Klíčová slova:

Adolescence, adolescent, dospívání, dospívající, identita, motivace, životní cíle

Annotation

Bachelor's work treats life objectives of adolescents. A period of adolescence is a complicated process accompanied by numerous and various changes. In order to sufficiently understand teenagers we need to insert all influencing factors into a context of relationships. With a gradual progress there is also a progress of goals and objectives which the adolescent would like to achieve in the future. There must also be emphasized a seriousness of motives and reasons that adolescents lead to their objectives.

Keyword:

Adolescence, adolescent, pubescence, teenager, identity, motivation, life objectives

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova 1993.

ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV Nakladatelství 1996.

LANGMEIER, J., KREJČÍ, D. *Vývojová psychologie*. Grada Publishing 1998.

MACEK, P. *Euronet Pilot Study: Budoucí cíle a očekávání českých adolescentů*. Brno: Akademie věd České republiky, Psychologický ústav, 1998.

NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky 1996.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama 1990.

ŠVANCARA, J. *Emoce city a motivace*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1973.

ŽÁČKOVÁ, J. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Slezská univerzita v Opavě 2004.